

მკვლევარი
გიორგი მთავარი

საქართველო

№ 8

მთავრობის... აგვისტო.

1910

შინაარსი:

I—	ურინველები სტვენა, — ლექსი, გ. ქუჩიშვილისა	3
II—	ცხრა ძმი და ერთი და, — საღესურთი ზღაპარია, ან — მანისა . . .	5
III—	სიკრუე, — ძველი თქმულება ლ. ნ. ტოფსტოასა, (თარგმანი) თუა კანდელაკისა	13
IV—	პატარა გიორის ბალი, — აშმაუი უადასი, (თარგმანი) ნი- ნო შარაშიძისა	17
V—	„ ~~ა~~ “ — ლექსი, გ. ტაბიძისა	28
VI—	თეთრი თაგვი, — (თარგმანი) ან. ჭავთარაძისა	29
VII—	ვასილ ნიკოლოზის ძე ჩერქეზიშვილი, — განდგობასა	46
VIII—	დელა-შიწის აღსარება, — როგორ წარმოიშვა ცხოვრ- ბა ღუდა-შიწაზე, ლ. ბოგვაძისა	49
IX—	ფუტკარი და მისი ცხოვრება, — წერილი უკანასკნელი, დასკვნა, ან. წყაძისა	53
X—	ნავთი, — ღ. ბ. — სი	59
XI—	ნარევი: — ა) აკროსტიხული ამოცანა, — ბ) რებუსი და ილენა	64

ნაპაღ ული

საქმავვილო შუახალი

ფელიადი მუქაძე

აპრილი, 1910 წ.

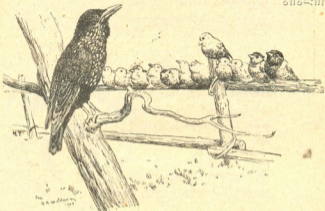
ბედნიერი დედა-შვილი

შინაარსი:

I—ფრინველების სტვენა, — ლექსი, გ. ქუჩაშვილისა	3
II—ცხრა ძმა და ერთი და, — საღესური ზღაპარი, ან — მანისა	5
III—სიცრუე, — ძველი თქმულება ლ. ნ. ტოღსტოისა, (თარგმანი) თეო კანდელაკისა	13
IV—პატარა გარრის ბალი, — ამბავი უიდასი, (თარგმანი) ნინო შარაშიძისა	17
V—* *, — ლექსი, გ. ტაბიძისა	28
VI—თეთრი თაგვი, — (თარგმანი) ან. ქავთარაძისა	29
VII—ეასილ ნიკოლოზის ძე ჩერქეზიშვილი, — განდევნისა	46
VIII—დედ-ძიწის აღსარება, — როგორ წარმოიშვა ცხოვრება დედა-ძიწაზე, ლ. ბოცვაძისა	49
IX—ფუტკარი და მისი ცხოვრება, — წერილი უკანასკნელი, დასკვნა, აბ. წულაძისა	53
X—ნავთი, — დ. ი — სს	59
XI—ნარევი: — ა) აკროსტიხული ამოცანა, — ბ) რებუსი და აღსნა	64

ფრინველების სტვენა.

ოროლა მღერის ხმა-ტკბილად,
 მიყვარხარ გაზაფხულოვო,
 თვალის და გულის წარმტაცო,
 ხმელეთის თაიგულოვო!
 მიყვარხარ სივრცევე უსაზღვროვ,
 ლაქვარდის ფერის ცისაო;

დილის რიქრაქო, შეენებავ,
 სხივთა გვირგვინო მზისაო!
 მიყვარხარ, მთაო შალალო,
 ცათამდე აღმართულოვო,
 სიკოცხლის წყაროს სათავევ,
 შევებავ და სიხარულოვო!

მას ეჯიბრება შერცხალი,
 ფრთებს სწურავს, მიმოსრილებს,
 მინდორს დაჰჭროლავს სილაღით,
 ბალახებს შეაშრიალებს.

კიკიკებს: სალამი შენდა,
 კეკლუცო საქართველოვო;
 ტურფად ნაქარგო მთა-ბარო
 და საოცნებო მღვლოვო!

გულ-სევდიანი ბულბული
 ისმენდა ამა ამბებსა;
 ისმენდა, თან შიგ ურევდა
 თვის საუცხოვო პანგებსა!...
 იგი კენესოდა, მოსთქვამდა:
 ვიშ, ვიშ, ვაშ,—ტია, ტიაო,
 შენ გეტრფი, გეაღვრსები,
 ვარდო ნაზ-გულ-მკერდ ღიაო!

ულრანის ტყისა სიღრმეში,
 წყნარის ხმით, მგლოვიარდა
 შაშვი შავ-კაბა ლოცულობს,
 ლოცულობს გულ-მწუხარდა:
 ცაო, ისმინე ფრინველთა
 ეღივ-ეღივი ვედრებისაო;
 დაუშვი წვიმა ეუჟუნა,
 ბრკვეიალა აღმასისაო!

ფრთოსანთა ევილ-ხივილი
 შორი-შორს იფანტებოდა;
 მას ყურს უგდებდა მთა-ბარი
 და ნეტარებით სტკებოდა!...

გ. ქუჩიშვილი.

ცხრა კმა და ერთი ლა.*)

(ხალხური ზღაპარი)

ყო და არა იყო-რა, იყო ერთი კაცი. ამ კაცს ჰყავდა ცოლი და ცხრა ვაჟი; ქალი არ ეძლეოდა, თუმცა ძალიან მონატური იყო. ეს ცხრა ძმანი მუდამ სანადიროდ დადიოდნენ.

ერთხელ ესენი, როდესაც ამათი დედა მეთე შვილზედ თებ-მძიმედ იყო და ლოგინზედ დაწოლის დრო მოახლოვებული ჰქონდა, სანადიროდ გაემზადნენ და დედას დააეაღეს: „თუ კიდევ ვაჟი გეყოლოს, ჩენის დაბრუნების დროს სახლის წინ უღელი გადმოაყუდენიშნად, თუ ქალი ვაგინდეს — ჯარაო.“ დედა დაჰპირდა და ძმები გაუდგნენ გზას.

მოვიდა დრო; დედა ლოგინად დაწვა და გაუჩნდა ქალი. დედამ თავის ვაჟებს სურვილი აუსრულა: გაატანინა ჯარა და სახლის დერეფანში დაადგმევინა.

ერთმა კარის მეზობელმა ბებერმა, რომელიც ამათი მოსისხლე მტერი იყო, ამ დაპირებას ყური მოჰკრა და მაშინათვე გულში მტრობა ჩაიღო: ჯარა აიღო დერეფნიდან და მის მაგივრად უღელი დააყუდა.

*) დასაწყისი ამ ზღაპრისა წაავაგეს ზღაპარს, რომელიც ამავე სათაურით დაიბეჭდა „ქართველ ქალთა წრის“ კრებულში № 2.

ძმები დაბრუნდნენ და, როცა სახლის წინ უღელი დაინახეს, შინ აღარც კი შესულან, ისე გამობრუნდნენ უკან: იფიქრეს, — რაკი დედას ვაჟი მისცემია, იმისთვის ისიცა კმარა, ჩვენ კი ჩვენს გზას გაუდგეთო. დასტოვეს სახლი და ისევ იმ მთებისკენ გაეშურნენ, სადაც იმათი სანადირო იყო.

გავიდა რამდენიმე წელიწადი; ეს ქალი წამოიზარდა. ამას ძმებისა არაფერი გაეგო. ერთხელ მეზობლების ტოლ ქალებში თამაშობის დროს შემთხვევით ერთი ქალი გააჯავრა და აატირა. ნამტირალევ ქალს დედა გამოესარჩლა და იმ ქალს წამოაყვედრა: „შენ ის ქალი არა ხარ, რომ შენის გულისთვის ცხრა ძმამ სახლი მიატოვეს და უგეშოდ გადიკარგნენო!“

ქალს ეს სიტყვები გულში ჩარჩა. დედასთან რომ მივიდა, ძუძუს ჩვენება სთხოვა. დედა ჯერ უარზე იდგა, მაგრამ მერე ამოულო და უჩვენა. ქალმა ძუძუ პირში ჩაიღო და კბილები მოუჭირა; შემდეგ ჰკითხა: „დედი, სწორედ მითხარ, მართლა მე ძმები მყავს თუ არა?“ დედას ძალიან ეწყინა, რომ ძმების ამბავი ქალის ყურამდის მივიდა. დაუწყო წყველა და კრულვა იმას, ვინც ქალს გააგებინა. დედა ჯერ კიდევ ამ ამბის დამალვას აპირებდა, მაგრამ ქალმა ძუძუში ისე მიგრა გაუჭირა კბილები, რომ იძულებული შეიქნა ყველაფერი დაწვრილებით ეამბნა თუ, როგორ დადიოდნენ სანადიროდ მისი ცხრა ვაჟი, როგორ დაავალეს ორსულობის დროს სანადიროდ წასვლის წინ, უღლის გადმოყუდება, თუ ვაჟი გაუჩნდებოდა და ჯარას გამოდგმა, თუ ქალი ეყოლებოდა, როგორ უმტრო მეზობელმა ბებერმა და ფარულად ჯარა უღელზედ შესცვალა და, ბოლოს, სახლში მოსული ვაჟები როგორ გაბრუნებულებიყვნენ უკან უღლის დანახვამდე. ისიც დაუმატა, რომ მას უკან იმათი გზა-კვალისა აღარაფერი გამიგია და არც ის ვიცი, ცოცხლები არიან თუ მკვდრებიო.

ქალმა ეს რომ გაიგო, ძალიან მოუნდა ძმებისადგა, წავიდა და თავისს ძმებს ძებნა დაუწყო. ბევრი იარა ამ ქალმა, მაგრამ ძმების კვალს ვერ მიაგნო. შემდეგ ერთს დიდს ტყეში ერთ ქოხს მიჰდგა; შევიდა შიგ, — ვერაფერს ნახა; მხოლოდ ქოხის მოწყობილობას ემჩნეოდა, რომ პატრონი უნდა ჰყოლოდა. გადასწყვიტა დამალულიყო და შეუმჩნეველად ენახა ქოხის პატრონი, როცა სახლში დაბრუნდებოდა.

დაღამებისას ქალი ჰხედავს, რომ ქოხში შემოვიდა ცხრა კაცი, ხნით ერთმანეთზე მოყოლებულები და ნანადირევი მოიტანეს. იფიქრა, უთუოდ ესენი ჩემი ძმები იქნებიანო.

მეორე დღით, ჩვეულებრივ, სანადიროდ წავიდნენ. ქალმა ისინი რომ გაიცილა, გამოვიდა, ქოხი დაგაეა, ყველაფერი მიაღაგ-მოაღაგა, საკმელი მოუშადა და ისევ დაიშალა. პატრონები რომ სახლში დაბრუნდნენ და ქოხში ასეთი ცვლილება ნახეს, მეტად გაოცდნენ და სთქვეს: „ალბად ჩვენის ბინისთვის ვისმე მოუგვნია, მაგრამ კაცია თუ ქალი, — მაინც ჩვენი მოკეთე სჩანს და, თუ თვალით არა ვნახეთ, არ შეიძლება“.

დღით ადგნენ და სანადიროდ წასვლა დააპირეს. ორ უმცროსს კი იქ დარჩენა და დარაჯობა დაავალეს. ესენიც შორი-ახლოს მიიმალნენ და, როცა იდროვეს, გამოვიდნენ, უეცრივ ქოხში შეცვივდნენ და ქალს სტაცეს ხელი სწორედ იმ დროს, როცა ხელში ცოცხი აედო და ქოხს დაგვას უპირებდა. დაუწყეს მერე გამოკითხვა თუ, ვინ არის და ან რამ და როგორ მოიყვანა იმათ ბინანდე. ქალმა ყველაფერი უამბო, როგორც დედისაგან ჰქონდა გაგონილი. ვაყები მიხვდნენ, რომ ეს ქალი ამათი ღვიძლი და იყო, ძალიან გაუხარდათ და თავის მხრედაც უამბეს, როგორ იყო ამათი საქმე და თავგადასავალი. საღამოზედ ყველანი შეიკრიბნენ. ქალსაც ეპვი აღარ ჰქონდა ამათ ძმობაზედ.

ამ დღიდან დაიწყეს და-ძმურად ცხოვრება: ქაღვიშენა და რჩებოდა და სახლს უვლიდა, ძმები გარედ სანადიროდ და დიოდნენ და საღამოზედ ნანადირევით ბრუნდებოდნენ. მხოლოდ, როცა წასვლას დააპირებდნენ, დას ეტყოდნენ ხოლმე, ცეცხლისთვის ყური ეგდო, და არამცა-და-არამც არ გაეჭრო, რადგან იმ ადგილებში ცეცხლის შოვნა ყოველად შეუძლებელი იყო.

ერთხელ, როდესაც ძმები სანადიროდ იყვნენ წასულნი, ქალს შემთხვევით ცეცხლი გაუჭრა; ეწყინა, მაგრამ რას იზამდა; ფიქრობდა, რა გზით ეშოვნა ცეცხლი, რომ ძმების საყვედური თავიდან აეცილებინა. გამოვიდა ეზოდან კაი მანძილზედ, გაიხედ-გამოიხედა და შენიშნა, რომ ერთ მთას იქი ბოლი ამოდიოდა. წივიდა იქითკენ ცეცხლის მოსატანად. ბევრი იარა, თუ ცოტა, — მიალწია იმ ადგილამდე; ნახა ქოხი დგას და ბოლი იქიდან ამოდის. ქოხში რომ შევიდა, ერთი ბებერი დახვდა, რომელიც ტარს (თითის ტარს) უკულმა ატრიალებდა და ბაწარს ართავდა.

— დედაშვილობას, ცეცხლი მომეციო, — უთხრა ქალმა.

— ახ, შვილო, რა კაი ლუკმა ხარ, დედაშვილობა რომ არ გეთქვა, შეუქმელი არ გადამრჩებოდით, — მიუგო ბებერმა.

თურმე, ბებერი დევის დედა ყოფილიყო.

ქალი მივიდა კერასთან, ცეცხლი აიღო და წასვლა რომ დააპირა, ბებერმა ქინძის თესლი მისცა და უთხრა:

— აი, შვილო, სანამ შენ სახლამდე მიხვალ, ეს ქინძის თესლი გზა-და-გზა აწნიე; ქინძი ამოვა და, როცა მეორედ ცეცხლი დაგკირდება, ამ ამოსულ ქინძზედ ადვილად მოაგნებ ჩემ ქოხსაო. ქალმა თესლი გამოართვა და ისე მოიქცა, როგორც ბებერმა დაარჩია. ქინძი მართლა ამოვიდა.

დაბრუნდა სახლში ბებრის შვილი — დევი. მიიხედ-მოიხედა და სუნზე გაიგო ქალის მოსვლა.

— დედი, ადამიანის სუნი მომდის, ვინ ან რისთვის იყოფო?

ბებერმა ჯერ უარი უთხრა, მერე კი რაც მოხდა, უთხრა და, ბოლოს, უთხრა:

— თუ იმ ქალის პოვნა გინდა, წადი, ქინძის გზას დაადგე და სწორედ იმის ბინაზედ მიგიყვანს.

დევი აღგა, წავიდა, მიჰყვა ქინძის გზას და მივიდა ქალის ბინამდე. მივიდა კარებთან და დაუწყაო კაკუნი. ქალს ეგონა, ძმები მოსულანო; კარების გასაღებად თითი გაყო გარედ; ამ თითს დევი ეცა და კბილებით მოაკენიტა. ქალი სიმწვავისაგან გულ-წასული დაეცა ქოხში. დევი იდგა, იდგა კარებთან და, რაკი არავინ გაულო, ადგა და სახლში დაბრუნდა. ქალი მოსულიერდა ცოტა ხნის შემდეგ, ადგა და ძმებისთვის საკმლის მომზადებას შეუდგა.

როცა ძმები საღამოს ეამს სახლში დაბრუნდნენ, ქალმა, რაც იმ დღეს შემთხვა, ყველაფერი უამბო. ესენი მიხედნენ, რომ დევი იქნებოდა, რადგან იცოდნენ, რომ მთას იქით ერთი დევი სცხოვრობდა.

მეორე დღეს სანადიროდ აღარ წასულან: დევს დარაჯობა დაუწყეს, რადგან იმედი ჰქონდათ, უეჭველად მეორედაც მოვაო. მართლაც, დევი ისევ მოვიდა და კარები დააკაკუნა. შეუშვეს შინ, მაგრამ მოულოდნელად ცხრა ძმანი ერთად ეცნენ და წამს გამოასალმეს წუთისოფელს.

მოხდა შემთხვევა, რომ ქალს მეორედ გაუჭრა ცეცხლი. ადგა და კიდევ იმ დევის დედასთან წავიდა ცეცხლის გამოსართმევად. ბებერმა ჯერ დიდი საყვედური მისცა შვილის მოკვლისათვის, მაგრამ მერე მალე მოლბა და დაუთმო ცეცხლი. მხოლოდ ამისთანავე რაღაც წამალიც გადასცა და უთხრა:

— აი, შვილო, ეს წამალი წაიღე, შენს ძმებს საკმელში მოუყარე და თავის დღეში მუცლები აღარ ასტკივათ.

ქალმა ბებრის სიტყვა დაიჯერა. წამალი ჩამოართვა და სახლში დაბრუნებისას ძმებს საკმელზედ მოუყარა. შეკამეს თუ არა ამით თავიანთი კერძები, უეცრად ირმებად გადიქ-

ნენ. ირმები მაშინადვე ტყისაკენ გაიქცნენ; მხოლოდ ერთი იყო, რომელიც აღმოჩნდა უმცროსი ძმა, ქალმა დაკერა მოასწრო.

დარჩა ქალი ერთი ძმა-ირმის ანაბარა. სადაც წავიდოდა, ირემიც თან დაჰყავდა; გვერდიდან არ იშორებდა.

ერთხელ ქალი ირემთან ერთად ტყეში დადიოდა. ამ ტყეში, თურმე, ერთი ხელმწიფის შვილიც მოსულიყო სანადიროდ. ამან ირემს თვალი მოჰკრა და მოკვლა დაუბირა. ქალმა ეს რომ შენიშნა, გადუდგა წინ ირემს და ხელმწიფის შვილს ვედრება დაუწყო:

— თუ ღმერთი გწამს, ამ ირემს ნუ მოჰკლავ; ეს ნამდვილი ირემი არ არის, — ჩემი ძმა არის.

რასაკვირველია, ხელმწიფის შვილმა ქალს თხოვნა აუხსოვლა, ირემი არ მოკლა; მხოლოდ ეს ქალი ისე მოეწონა, რომ თავის ძმა-ირმით თავისთან სასახლეში წაიყვანა. თუმცა ამ ყმაწვილს დღემდის გადაწყვეტილი ჰქონდა ერთ მეზობლად მცხოვრებელ ლამაზ ქალის შერთვა, მაგრამ ამ ირმის და ქალი გაცილებით უღამაზესი იყო და ამიტომ მალე ამ უკანასკნელზე დაიწერა ჯვარი.

ბევრჯელ მოიწადინა ამ ხელმწიფის შვილმა ირმის დაკვლა, მაგრამ ცოლი ყოველთვის წინააღმდეგობას იჩენდა, რადგან ძრიელ ებრალებოდა, როგორც ძმა. პირიქით, ეს ქალი სასახლეში ყველას ეხვეწებოდა ირმისთვის ყური ეგდოთ და კაცი მოვლა და ზრუნვა არ მოეკლოთ.

მეზობლის ქალი, რომელიც ხელმწიფის შვილისაგან მოტყუებული დარჩა, ძალიან გაბრაზიანდა და განიზრახა იმ ჯვარდაწერილ ირმის დისთვის ისე ემტრო, რომ როგორმე მომავალში მაინც იმისი ადგილი დაეჭირა და დედოფლად ისევ თითონ დამჯდარიყო.

დაუწყო ერთხელ ამ ქალმა ხელმწიფის ახალ რძალს ხვეწნა და ვედრება, ერთად გაეისეირნოთ საითმეო. ხემწიფის რძალი დასთანხმდა გასეირნებაზედ. გავიდნენ ქალაქ გარედ. როცა ერთ მდინარის პირთან მივიდნენ, იმ მეზობლის ქალ-

მა ანიშნა თავის მზღებლებს, რომლებიც წინაღუე ზულეები ჰყავდა; ამათ ხელმწიფის რძალი დაიქირეს, ტანისამოსი გაჰხადეს, კისერზედ ჰქვა შეაბეს და ამ სახით მდინარეში ჩაავდეს. შემდეგ ამ ტანისამოსით ბოროტების ჩამდენი მეზობლის ქალი გამოეწყო და წაეიდა ხელმწიფის სასახლეში, ვითომ და რძალი ვარო. ხელმწიფის შვილმაც ვერაფერი ექვი ვერ აიღო და ცოლად მიიღო.

ქალის დაღუპვა გაიგო მხოლოდ ძმამ, ირემმა. დაიწყო აქეთ-იქით წყვეტება, სირბილი და საზარელის ხმით ბლავილი.

არამკითხვ მეფის რძალმა რომ ყურადღება მიაქცია ამ ირმის მდგომარეობას, შესწუხდა, ექვი არ ამართვანო. დაიწყო ფიქრი თუ, როგორ ეშველა თავისთვის და, ბოლოს გადასწყვიტა დაეკვლევინებინა ეს ირემი.

ხელმწიფის შვილს ძალიან გაუკვირდა და ჰკითხა ცოლს:

— ქალო, ვერ გამიგია, შენში რა ცვლილება მოხდა: აქამდის ირმისთვის თავგამოდებული იყავ, ღვიძლ ძმად მიგაჩნდა, უწლიდი, ულოლიებდი, ახლა კი დაკვლა მოგიწადინებია?

— რა ვქნა, — მიუგო ქალმა: — აქამდის ჰკვირანად იყო, ახლა რაღაც მოსჩვენებია, სულ ბლავის, დღე და ღამ მაგის ბლავილისაგან მოსვენება არა მაქვსო.

მეტე ჩარა არ იყო, ქმარიც დასთანხმდა. ირემმა რომ გაიგო, დაკვლას მიპირებენო, დაიწყო სისახლიდან მდინარემდის და მდინარიდან სასახლემდის. იმდენი ირბინა, რომ ხელმწიფის შვილის ყურადღება მიიქცია. ხელმწიფის შვილმა ბრძანა მსახურები აპყოლოდნენ ირემს და შეეტყოთ, რა ადგილამდის მიდის და ან რას სჩადის ეს ირემი იქაო.

გაჰყვნენ მსახურნი ირემს და ნახეს, რომ ჩერდება წყლის პირას და წყალში ვილსაც ჩასძახის.

„დაო, დაო, დაშნაო,
პირ-წითელა ვაშლაო!
ძმას გიკლავენ, ძმასაო,
ულესავენ ხმალსაო,

უღუღებენ წყალსაო!“
 დამ წყლიდამ ამოსძახა:
 „წადი, უთხარ მეფესა:
 ნურც გიღესავს ხმალსაო,
 ნურც გიდუღებს წყალსაო.“

მსახურთ რომ ეს მოესმათ, მაშინვე მისცვივდნენ, ქალი
 წყლიდან ამოიყვანეს და მამგვარეს თავისს კმარს. ხელმწი-
 ფის შეიღმა მხოლოდ ახლა შეიტყო, რომ ეს იყო იმისი ნამ-
 დვილი ცოლი; შეიტყო აგრედვე, ვისი ოინები იყო ყველა
 ეს და საქმე იმით დაბოლოვდა, რომ შენი მეზობლის ქალი
 ცხენის კუდით ათრევიანა, ვიდრე მე და შენ მივეშველე-
 ბოდით.

კირი იქა,
 ლხინა აქა;
 ქატო იქა,
 ფქვილი აქა.

ან—მან

ხიცრუმი.

(ძველი თქმულება)

ლ. ნ. ტოლსტოისა.

ოდესაც წარღვნის დრო მოახლოვდა და შიშისაგან თავზარდაცემული ყოველივე სულდგმული მხსნელ კილობნის კარებისაკენ მიეშურებოდა, ნოესთან სიცრუეც წარსდგა, საცოდავად დალონებული, პირიდან უმარილ-ჩამორეცხილი და დაღუწყო ხვეწნა:

--- მეც შემიშვი, მართლ - მორწმუნე ადამიანო, კილობანში!

ახედ დახედა ნოემ და ჰკითხა:

— მართო შენა ხარ?

— მართოდ-მართო!

— მაშ, გასწი აქედან! უფლის ბრძანებით, მე აქ წყვილ-წყვილს ვიღებ! - უთხრა ნოემ და მიუხურა კილობნის კარები.

დალონდა სიცრუე, იტირა, ივაგლახა და გაუდგა გზას. მიწერჩეტებს უგზო-უკვლოდ და ფეხქვეშიდან ნიადაგი ეცლებოდა, აღსასრულის დღეს მოელის. წამოეწია მსუბუქი, მალი და ბორბოტი ქარი, შემოაუბერა, მოგლიჯა ტანიდან წამოსასხამი და ჩაუქშუტუნა ყურებში:

— არ გინდა დაგეხმარო გაკირვებაში?

— ოლონდ დამიხსენ ამ განსაცდელისაგან და მებადბეა, სულ შენი იყოს, ჩემო ძვირფასო! — შეეხვეწა სიცრუე.

გაიგდო წინ ქარმა სიცრუე და მიიყვანა ნოესთან.

ნოემ მიიღო წყვილად მისულები კილობანში და შეინახა წარღვნის გათავებამდე.

დაშრა წყალი. დასახლდა განახლებულ დედამიწაზე ახალი ხალხი და სიცრუე ისევ თავის ძველ ხელობას შეუდგა. გამოეწყო ვაჭრულად და დაუარა ქვეყანას სხვა და სხვა სავაჭროთი დაბარგებულმა.

ძველსა და დამპალ საქონელს ახლის ფასად ასაღებდა, იაფსა და ყალბს — ძვირფასად და ნამდვილად.

მიენდო ხალხი; გაისმა ქვეყნად ვაჭრის ქება, გაითქვა სახელი და აივსო ყელამდე ოჭრო-ვერცხლით. შეჭკრიბა უამრავი ქონება, დაბრუნდა უკან და დაისვენა ერთ ალაგას ქალაქს გარედ.

— მგყოფა ამდენი სიცრუე! ქონება და დოვლათი დიდი მაქვს, შოტყუებაზე ხელს ავიღებ და პატიოსნურად ვიცხოვრებო, — იფიქრა სიცრუემ, სიამოვნებით გაიზმორა, დაამთქნარა და ის იყო თვალები მიღულა, რომ რალაც ხმაურობა და ზუზუნი შემოესმა, თითქო თავს ავაზაკები ესხმიანო. გაახილა თვალები და ის თქვენს მტერს, რაც იმან დაინახა: ყოველივე მისი ქონება გამქრალიყო, როგორც სიზმარი!...

წაიშინა თავში ხელები და თვალებს ტირილით ითხრიდა. შორიდან რალაც საზარელი ხმა და გულიანი ხარხარი შემოესმა! ქარი, აღამიანად ქცეული, დაენახვა და უთხრა:

— შე ჩემი მივიღე, ბატონო ცრუპენტელავ, თანახმად პირობისა და ნურას უკაცრავად! — დაუბერა, გაიზუზუნა ქარმა და დიდ მთას მოეფარა.

წამოდგა სიცრუე წელ-გულ მოწყვეტილი, გახდა შეამავლად და ერთ დიდ ქალაქში დაბანაედა. ბედმა ხელი მოუ-

მართა: რაც-კი საქმე აიღო, ყველა მოიგო. მართალი ვარაღი
შავედ გამოჰყავდა, დამნაშავე—მართლად! ნამდვილ მემკვიდ-
რებს პირში ჩალას ავლებდა, ცარიელზე სვამდა და „ვიგინ-
დარას“ ნამდვილ მემკვიდრედ ხდიდა!...

გახშირდა დავა, შარი, ცილის წამება; ნახევარი ხალხი
მეორე ნახევარს სჯიდა და ციხეებში სულს ართმევდა!... სი-
ცრუე-კი დაპარპაშებდა არხეინად, განცხრომით, იტენავდა
ჯიბებს, ზანდუკებს ოქროებით ავსებდა და ლილინებდა:
„ვინც-რა უნდა თქვასო, წისქვილმა-კი ფქვასო“!...

ბოლოს იფიქრა: — „მეყოფა ამდენი სიცრუე და უსამარ-
თლობა! ქონება საკმაო მაქვს, ახლა დავისვენებ, დავბინავ-
დები, მოვეწყობი ლამაზად და ვიცხოვრებო!“

გადაზიდა ოქრო-ვერცხლით სავსე ზანდუკები საკუჭნაო-
ში, მიმალა, მიჩქალა და კარებს ბეჭედი დააკრა. მივიდა
მეორე დილით ოქროების თაყვანის საცემლად და რას ჰხე-
დავს მისი დასაბრმავებელი თვალები: კარები ღიაა და იქაურო-
ბა—ხელის გულივით მოწმენდილი!... შემოიკრა თავში ხელი,
ბევრი იტირა, ივაგლახა, მაგრამ რალას უშველიდა! შორიდან
შემოესმა რალაც ხარხარი, ქაქანი, გულიანი კისკისი:

— მე ჩემი მივიღე, თანახმად პირობისა, და ნურას უკა-
ცრავად, ბატონო კრუპენტელავ!

იცნო სიცრუემ პირობი ხმა, დაემხო დედამიწაზე ჯავ-
რისაგან გულ-გახეთქილი და შეღრიალა:

— რა გინდა ჩემგან? რას ჩამციებიხარ, ქარაფშუტავ!

— პირობაა, პირობა, კრუ-პენტელავ! — გაიზუზუნა პე-
რში პასუხმა და მიყუჩდა.

წამოდგა სიცრუე, გასწორდა წელში და გავიდა ქვეყნად.
„ქვეყანა ღონიერია, თუ კაცი გონიერიაო“, იფიქრა და დაიწყო
ჯადოქრობა. ჰკრეფდა ბალახ-ბულახს, ლესავდა კენკებს, აკე-
თებდა წამლებს, მაჯუნს, ულოცავდა ხალხს და აჯერებდა ქვე-
ყანას, სნეულებსა ვკურნავო. ხალხი მიინც ავად ხდებოდა და
იხოცებოდა, მაგრამ ჯანაოზ ექიმს ბუზივით ეხვეოდა...

გავიდა დრო. ახსოვს ყელამდე სიცრუე სიმღიღინა და იმას-ლა ფიქრობდა, თუ როგორ შეენახა საუნჯე, რომ ბოროტსა და უღმრთელ მეგობარს ვეღარ წაერთმია.

ამოათხრევეინა ღრმა ხარო, ამოაშენებინა ქვითკირით, შემოალესინა გვერდები და, როცა გამოშრა, შეუმჩნევლად ჩააყრევეინა შიგ ერთ ღამეს უთვალავი ოქრო-ვერცხლი და გადაალესინა ხაროს თავი.

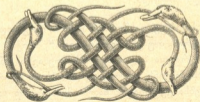
მაგრამ, ოჰ, საკვირველებავ! ჩაყრის დროს ოქროების ჩხრიალი სრულებით არ ისმოდა და, მეორე დღეს რომ ჩირაღდნები ჩაანათა, ხაროში ვერაფერი ვეღარ დაინახა... თითქო ფარღალალო საბჭელიაო, ფულები გვერდებიდან გადიოდა და სადღაც ქრებოდა!...

სტირის სიცრუე, თვალებს ითხრის ტირილით!. ზუზუნებს ქარი, ჰგლეჯს იჭაურობას და გულსახეთქად იცინის:

— პირობაა, მეგობარო, პირობა და ნურას უკაცრავად! გახსოვს, როცა იღუპებოდი წარღვნის დროს, რას მპირდებოდი?

დაემორჩილა ბედს სიცრუე და დაეხეტება ასე დღემდის ქვეყნად. რა ზეჯმეს იტყვი, რომ ის არ ეჩხირებოდეს! გაიეღინათ მისგან ყოველივე: სიამოვნება, მეცნიერება, ხელოვნება, სიყვარული, სარწმუნოება, მაგრამ სიცრუის სვე-ბედი დღემდე იგივეა: რასაც-კი იძენს — ყველაფერს ქარი ანიავებს, ყოველივე საქმე და ნაყოფი ცრუ მოქმედებისა ქარს მოაქვს!

თეო კანდელაკი.

პატარა გარრის ბაღი.

(შემდეგი)

1°

ზაზე მატარებელი მხოლოდ ერთხელ გაჩერდა წყლისათვის; ჯერ კიდევ ადრე იყო, მატარებელი რომ ლონდონს მიუახლოვდა და გაჩერდა კრინგს-კროსის სადგურზე. დიდძალი ხალხი ირეოდა და ხმაურობდა. პირველად გარრი თითქოს შეკრთა, ერთ წამს საშინელი შიში იგრძნო, მაგრამ მაშინვე ძალი დაატანა თავს, რომ შიში გაეთფანტა და გამხნევებულიყო; საწყალ ბავშს ტი-

რილი მოსდიოდა, ყელში რალაც მოეკო და თითქოს აღრჩობდა. არასოდეს თავის ბებიას და ბინას არ მოჰშორებოდა, მაგრამ ახლა კარგად ახსოვდა, რომ თავშესაფარის ბედი მის ყოჩაღობაზე იყო დამყარებული და საოცარის სიმარჯვით ატანდა თავს ძალას, რომ შიში და დაბნეულობა გაეთფანტა; ნელ-ნელა გაჰყვა სადგურიდან ქალაქში მიმავალ ხალხს თან, სცდილობდა ყვავილები ფრთხილად წაეღო.

— მითხარით, თუ ღმერთი გწამთ, სად სცხოვრობს პირველი მინისტრი? — ზრდილობიანად შეეკითხა ბავშვი ქუჩაში მიმავალ პოლიციელს.

— გასწი იქით! რას ტუტუცობ! — ვედიდურად დაუცხვია პოლიციელმა და გვერდი აუარა. ბავშვმა იმავე კითხვით მიმართა ქუჩის მწმენდავს.

— ვიქტორიის კოშკის ზემოდ სდგას, — უპასუხა მწმენდავმა; ხალხმა სიცილი დაიწყო...

საშინელი რახა-რუხი, აუარებელი ხალხი, ყველასგან ანეთი უზრდელი საქციელი ისე ცუდად მოქმედობდა ბავშვზე, რომ ძალიან ცუდს ზუნებაზედ დადგა; ამასთან მთელის დღის უქმელობით მეტად დასუსტებული იყო, მუხლთ ეკეცებოდა, მოძმრაობის ღონე ელევოდა. დაინახა მეეტლე და მივიდა იმასთან.

— თუ ღმერთი გწამთ, მითხარით, სად სცხოვრობს პირველი მინისტრი?

მეეტლემ ხარხარი დაიწყო.

— საუზმეზე ხომ არ გინდა, ბავშვო, ეწვიო მის ბრწყინვალეობას?

— უეჭველად უნდა ვნახო პირველი მინისტრი, — დაფიქრებით მიუგო ბავშვმა.

— კარგი, კარგი, თუ კარგა დამასაჩუქრებ, წაგიყვან, უთხრა მეეტლემ.

გარრიმ უჩვენა მანეთიანი და ჰკითხა:

— ეს არ გეყოფა?

— კარგი, კარგი, ვიკმარებ მანეთს, როგორც იქნება, — ეშმაკურის კილოთი შენიშნა მეეტლემ და ისე მოაჩვენა თავი, თითქოს დიდ სიკეთეს უწევდა ბავშვს, რომ მანეთს სჯერდებოდა.

— ნიხრით ხომ ნახევარ მანეთი ღირს „ბულდოგთან“ ეტლით მისვლა და, უყურეთ, როგორ ატყუებს ბავშვს, — შენიშნა იქვე მდგომმა მეორე მეეტლემ; — მგონი იქამდინაც კი არ მიიყვანს... — დაუმატა თანა.

— განა მინისტრთან არ მიგყვართ? — მეტის მეტად შეწუხებულის კილოთი ჩაეკითხა ბავშვი. — ის „ბულდოგი“ ვილა, იმან რომ ახსენა?

— კარგი, კარგი, ჩაჯექი, ერთ მანეთად მიგასწავლებს ბულდოგთან, — ხელახლა გაუმეორა მეეტლებს და ირგვლივ კიდევ სიცილი ასტყდა. ბავშვმა პირი იქით მიიბრუნა; ისეთ მარტოობას, შიშსა და მწუხარებას ჰგრძნობდა, რომ ძლივ-ძლივობით იკავებდა დაგუბებულ კრემლებს, მაგრამ ამასთან კარგად ახსოვდა, რომ საყვარელ ბებიისა და მთელის თავშესაფარის ბედი იმაზე იყო ახლა დამყარებული; ეს რწმენა აღლევდა ღონეს, რომ ტირილის ნდომა ჩაეკლა.

— თუ ღმერთი გწამთ, მიმასწავლეთ ვინმემ, სად სცხოვრობს მინისტრი, და ქვეითად წაველ, — მიჰმართა ბავშვმა მეეტლეს. მაგრამ პასუხი არაფერს ვერცხა. მის გარშემო ხალხის გროვა თან და თან მატულობდა, ყველანი იცინოდნენ, ოხუნჯობდნენ, ბავშვის თხოვნა-მუდარას კი ყურადღებას არ აქცევდნენ.

„სოფელში ასეთი უზრდელი ხალხი როდია, როგორც ქალაქში ყოფილა“, — გაიფიქრა მოთმინებიდან გამოსულმა ბავშვმა. ამ დროს ერთი გამვლელთაგანი ყურადღებით დააჩერდა ბავშვს და ჰკითხა:

— რაში გქირდება, ბავშვო, პრემიერი (ასე უძახიან პირველ მინისტრს)? შენ მგონი სოფლიდან უნდა იყო?

— უთუოდ უნდა ვნახო ბებია ჩემისა, სტერნისა და კიდევ სხვების საქმისათვის, უთუოდ უნდა ვნახო.

გამვლელს გაეცინა და უთხრა:

— ძალიან ძნელია მინისტრის ნახვა, მაგრამ სცადე ბედი, აიყვანე ეტლი, თუ ფული გაქვს, და ეტლით მიდი.

— შე მარტო მანეთი მაქვს, — მიუგო ბავშვმა და ჯიბეში ხელი ჩაიყო... მაგრამ ფული აღარ ჰქონდა არც ერთი გროში — სულ დაჰკარგოდა.. — ამ საათში მქონდა ჯიბეში ფული... რა იქნა... — შეწუხებულის ხმით ამბობდა გარრი, ხალხი კი გარშემო უგულოდ ხარხარებდა.

— მიბოძეთ, ბატონო, ათ შაურიანი და მე მივიყვან ამ ბავშვს ბულდოგთან, — უთხრა გამვლელს ერთმა მეეტლეთაგანმა. გამვლელმა მისცა ათ შაურიანი.

ქართული
ენების
სწავლის
ინსტიტუტი

— აი, ფული, — ტკბილად უთხრა ბავშვს გამხვდელმა მინისტრმა დაუმიტა: — აბა, შენ, შენ იცი, როგორც ყოჩაღად მოიქცევი მინისტრთან! არ დაირცხვინო, არ შეკრთე!

გარკიმ მადლობა გადაუხადა უცნობს და საჩქაროდ ჩაჯდა ეტლში. ბავშვი გაფითრებული იყო დაღლილობისაგან, თვალებში ფერად-ფერადი წგოლები ებღიანდებოდა, ძლივს-ძლიობით აქყეტდა და ძალს გაჰკირვებით იკავებდა, ხელში კი ფრთხილად ეჭირა თაიგული.

— სჯობია შინაც აღარ დავბრუნდე, თუ მინისტრს ვერ ვნახავ, — ბუტბუტებდა ბავშვი.

არც მარტოდ-მარტო ყოფნა ვეებერთელა ქალაქში, არც ისა, რომ გროში ფული აღარ გააჩნდა, არც მთელის დღის უქმელობა ამ წამში გარკის არ აწუხებდა; აწუხებდა და აოცებდა მხოლოდ ის უცნაური სახელი, რომლითაც იხსენებდნენ პირველ მინისტრს, იმ მინისტრს, რომელზედაც იყო დამოკიდებული ბებუისა და მთელის თავშესაფარის ბედი. „ბულდოგი“ ხომ ძაღლის სახელია; იმ ძაღლისა, რომელიც ისე ეგავრება ბავშვს მის სიღვისა და ბოროტებისათვის და რომელსაც ისე ბევრი წვალემა მიუყენებია მის საყვარელ პრიშისათვის. „ბულდოგი“, — ფიქრობდა გარკი, — ნუ თუ ისიც ისეთივე ბოროტია, როგორც „ბულდოგი“? მაგრამ ესეც არ აშინებდა და გულს არ იტებდა, მე ჩემსას მაინც ვეცდებიო. ყოველივე ამ კაცზე იყო დამყარებული. ჯონმა ისე სთქვა, პირველ მინისტრს შეუძლიან ჩვენი დახსნაო. ან უნდა ვნახო პირველი მინისტრი, ან შინაც აღარ დავბრუნდეო. მაშინ მისი საყვარელი ბებუაც ყველაფერს მიხვდება და აპატიებს შეცოდებას... ვინ იცის სულ დაშრა წყალი ჩაიდანში ბებუიას გაღვიძებამდე?.. ფიქრობდა ბავშვი, როცა ეტლი მინისტრის სასახლისაკენ მიაქანებდა.

„თუ დილით ადრე შინ არ დავბრუნდი, ვინლა მორწყავს ჩემ შროშანს და სხვა ყვავილებს?“

ეტლი ამ დროს შესდგა მინისტრის სასახლის წინ.

— აგერ მივედით კიდევ, — დაუძახა. შეეტლემ და ანიშ-
 ნა გამოსულიყო ეტლიდან. მათ წინ იმართა უხარ-მაზარი
 დაღვრემილი სასახლე, ვეებერთელა შუშაბანდიანი, რომლის
 კარებთან ორი მსახური იდგა გამოქვიმული. გარრიმ ზარი
 ჩამორგვა. მდიდრულად გამოწყობილმა შეკარემ კარი გაუ-
 ლო და მდიდრულად შეხედა.

— ხომ შეიძლება პირველი მინისტრი ვნახო? — ზრდილო-
 ბიანად ჰკითხა ბავშვმა. მაგრამ შეკარემ ხმაც არ გასცა,
 ისე მიუხურა კარები. ბავშვი გაშტერდა: ნუ თუ აღარ გააღე-
 ბენ კარს?

რამდენჯერმე დარეკეს სხვა მომსვლელებმა და შეკარეს
 დაელაპარაკნენ; გარრის კი არავინ ყურადღებას არ აქცევდა.

ბოლოს მოთმინებიდან გამოსულმა შეკარემ მრისხანედ
 დაუყვირა ბავშვს:

— აქედან დაიკარგე, თორემ პოლიციელს დაუძახებ და
 ისე მოგიშორებ თავიდან.

გარრიმ მოთმინებით მიუგო:

— უსათუოდ უნდა ვნახო პირველი მინისტრი. — სთქვა
 ესა და კიბის მოაჯირს მიეყრდნო.

ლონდონის შზის მკრთალი სხივები ნაზად ეფინებოდა ბავ-
 შვის პაწაწა ტანს. აქედან გარრი კარგად ჰხედავდა შუშაბანდ-
 ში გამოსასვლელ დიდ კიბეს, რომელიც წითელის ხალიჩით
 იყო დაფენილი და იქით-აქეთ მორთულნი შეკარენი ედგენ.

კიბეზე უცბად გამოჩნდა მალაღობის ტანის, წელში მოხ-
 რილი, ქალარა მოხუცი, რომელიც დინჯად ჩამოდიოდა კი-
 ბეზე.

გარრიმ სწრაფად მოიხადა ქუდი და, სანამ შეშფოთე-
 ბული მსახური მოასწრებდა მის გაგდებას, აღერსიანის ხმით
 შეეკითხა მოხუცს:

— თქვენ ბრძანდებით, ბატონო, პირველი მინისტრი?

მინისტრი დააშტერდა გარრის და ანიშნა მსახურს, თა-
 ვი დაანებე მაგ ბავშვსაო.

გარრის ოქროსფერი ხუკუკი თმა, მისი სასტუმროს მინისტრის სახელაობა აგონებდა მინისტრს თავის პატარა შვილის წლის ვაჟს, რომელიც ცხელვებამ მოუკლა. დიდი ხანი იყო მას უკან გასული.

— რა გინდა, პატარავ? — ჰკითხა ბავშვს მინისტრმა.

გარი გამხნევედა და მიუახლოვდა პრემიერს.

— საქმე მაქვს თქვენთან, ბატონო, უნდა მოგელაპარაკოთ!

პირველ მინისტრს პირზე ღიმილი მოუვიდა. ასე გაბედულად და უბრალოდ თვით მინისტრებიც ვერ უბედავდნენ დალაპარაკებას ამ საშიშარ კაცს. ბრაზ-მორეულნი და აშფოთებულნი კარის მცველნი ელოდნენ, აგერ გვიბრტყანებს ბატონი თავხედ ბავშვის გაგდებას და პოლიციაში გაგზავნასაო, მაგრამ გარრი კიდევ უფრო მიუახლოვდა მინისტრს.

— ჯონ სტერნიმ ასე მითხრა, ამ საქმის გაკეთება მხოლოდ პირველ მინისტრს შეუძლიანო და ამიტომაც წამოვედი თქვენთან. მინისტრს სახეზე სიამოვნება დაეტყო. გამოვიდა სახლიდან, რომ სასეირნოდ წასულიყო ბაღში, რადგან ერთი საათი თავისუფალი დრო ჰქონდა.

— თქვენო ბრწყინვალე ბავშვო... რჩიანის ხმით დაელაპარაკა მინისტრს ვიღაც მოხელე.

მაგრამ დიდმა კაცმა აღარ დაათვაფერინა სიტყვა, შეალო მარჯვნივ კარები და გარრის ანიშნა, ოთახში შესულიყო. ბავშვი გაბედულად შევიდა ოთახში, რომელიც ძალიან დიდი და ბნელი ეჩვენა. ერთიანად ჩანთქმული იყო ოთახის დიდის საქმით და თამამად უცდიდა ბედის გადაწყვეტას; მისი პაწაწა გული საშინლად ფართხალვდა. ბავშვს ხან მწარე ოფლი დაასხამდა, ხან ცივი ქრუანტელი დაუვლიდა ხოლმე ტანში.

— აბა, სთქვი, რა გინდა? — აღერსიანად მიმართა დიდმა კაცმა. აღბად მინისტრს ეგონა, ბავშვი ვინმემ გამოგზავნა სამოწყალოს სათხოვნელადაო; მაგრამ ეს ყმაწვილი ისე ჰგავდა მის განსვენებულ შვილს, რომ დიდი კაცის გული მოლბა და ყურადღებით დაუწყო ბავშვს ცქერა.

— ჯონ სტერნი ამბობს...— დაიწყო ბავშვმა.

— ჯონ სტერნს თავი დაანებებ და თითონ შენ მიამბე შენი საქმე.

— ჩვენი კოხების დანგრევის აპირებენ,— დაიწყო ბავშვმა,— იმ ადგილას, საცა ჩვენი თავშესაფარია, რკინის გზის გაყვანა უნდათ, ჩვენ-კვ უნდა აგვყარონ და უბინაოდ დაგვადონ... მაშინ ბებიაც მოკვდება, მეც მოკვდები... თუმცა პრიმსაც თან წავიყვან, მაგრამ მაინც მისთვისაც ეს საშინელი უბედურება იქნება. წარმოიდგინეთ, ბატონო, იმ დროს უნდა ააოხრონ იქაურობა, როდესაც მე ახალის ჯიშის ვარდები ვახარე... ეს ვარდები ამ გაზაფხულზევე გაიშლება.. ყველა ჩემი მშვენიერი ყვავილები ქუჩაში უნდა გადაჰყარონ და იმ ალაგას საძაგელი ქუჩკიანი ქარხნები ააშენონ!...— მეტი ლაპარაკი ბავშს აღარ შეეძლო, ისე აღრჩობდა ყელში მომდგარი ქვითინი.

— მართალი გითხრა, ვერა გავიგე რა შენის ლაპარაკისა,— მედიდურად შეჰნიშნა დიდმა კაცმა:— რა კოხებია, სადაა? ზა, სინჯე და უფრო გარკვევით ამიხსენი ყოველივე.

გარრიმ ხელი ჯიბეში ჩაიყო და ამოიღო იმ თხოვნის პირი, რომელიც ქალაქის თავს მიართევს თავშესაფარის მცხოვრებთ.

— ჩვენ ფული მოვკრიფეთ და ვეჭილს მივეცი, რომ ეს თხოვნა შეედგინა... ვეჭილმა დაბეჭდა ეს თხოვნა,— უთხრა ბავშვმა და ქალაქი გადასცა.

მინისტრმა იფიქრა, ბავშვი ვილაც გაიძვერა ხალხს მოუშალებია და ჩემთან გამოუგზავნიაო; სახე მოელრუბლა, მაგრამ, როგორც-კი თხოვნას გადაჰხედა, სწრაფად მოისაზრა, რა საქმეც იყო ბავშვის საქმე.

— თქვენის თავშესაფარის კოხები უნდა დაფასდეს, გაიყიდოს და მათ ალაგას აიგოს მილტაუნის გამგეობისათვის საკურო სახლები. ეს ჩვეულებრივი მოქმედებაა ქალაქისა და მე ამ საქმეში ჩარევა არ შემიძლიან,— ჩაილაპარაკა მოხუცმა მინისტრმა და შეჰხედა ბავშვს. — იმათ გამოგზავნეს ჩემთან?

ბავშმა თავი გაიქნია უარის ნიშნად:

— მე თვითონ, ჩემით წამოვედი თქვენთან და ვინმემ, რომ აქა ვარ—ბეზიამაც-კი არ იცის.

— მაშ, შენი გზის ფული ვინ გამოიღო?

— მე თვითონ მკონდა: ჩემი საკუთარი საფულე ყუთი გავტეხე და იმ დაზოგილის ფულით ვიგზავრე.

— ოჰო!... მაშ, დიდი დამოუკიდებელი კაცი ყოფილხარ და ამასთან ძალიან უოჩალიც! მერე, მე როგორ მომაგენი?

— ყველას ვეკითხებოდი და კითხვა-კითხვით მომაგენით.

— მერე, ჩემთან რად მოხვედი, როცა ეს საქმე პირდაპირ თქვენის კლასის გამგეობას შეეხება?

— იმიტომ რომ, რაც ერთხელ ხალხისათვის მიუციით, არასოდეს აღარ უნდა წაერთვას,—უთხრა გარბიმ, რომელსაც უცბად მოაგონდა ჯონის მსჯელობა.

— ჰო, ეგ კეშმარიტებაა: მაგრამ ხანდახან კეშმარიტებაც ირღვევა ხოლმე ცხოვრებაში. ჩემთვის ყოველად შეუძლებელია მაგ საქმეში ჩარევა.

— არა, ბატონო, თქვენ უნდა ჩაერიოთ, უსათუოდ უნდა ჩაერიოთ ამ საქმეში!—წამოიძახა ბავშმა საშინელის ვედ-

რებისა და სასოწარკვეთილების კილოთი. — რა უფლება აქვს მას რომ საკუთრებას ართმევენ საწყალ ადამიანებს! ჯონ სტუარტი ასე ამბობს, ვეკილიც ამასვე ამტკიცებს. ჩვენ ვერასოდეს ვერ ვიშოვით იმდენ ფულს, რომ ეგ საქმე მოვიგოთ. ეგ საქმე რომ არ აიტებათ, მუდამ ჩვენს ქოხებში ვიქნებოდით და იქვე დავიხოცებოდით. აი, იქტური ყვავილებიც წამოგიღეთ, ჩემი საუკეთესო ყვავილებია, მაგრამ გზაში დაქანა. თუ წყალში ჩაადგმევიანებთ, გამოცოცხლდება. საკუთარი ჩემი ბაღის ყვავილებია: პრიმიცა მყავს... პრიმსაც მოგიყვანდით, მაგრამ საშინელი ფხაქნა იცის.

— დიდად გმადლობთ, — უთხრა დიდმა კაცმა და თავაზიანად, დინჯად გამოართვა დამქნარ ყვავილების თაიგული. რა თქმა უნდა, ახლავე წყალში ჩადგამენ ყვავილებს, — დამატა მინისტრმა, ნახად იყნოსა ყვავილები და დასდო მაგიდაზე; იქვე დასდო თხოვნაც და თითქოს ერთ წუთს ჩაფიქრდა. „აღბად ფულის ჩუქებაა საქირო“, გაიფიქრა და ბავშს ჰკითხა: რა გქვიან სახელი?

— გაროლდ ბოკერი გახლავსთ ჩემი სახელი.

მინისტრმა თხოვნის კიდურზე მოაწერა ბავშვს სახელი.

— იმ თავშესაფარში სცხოვრობ?

— დიად!

ვისთან?

— ბებიასთან.

— მერე არავის არ უნდა იქიდან წასვლა?

— რასაკვირველია — არა!... გარრის თვალები გაუბრწყინდა, ტუჩები აუთრთოლდა.

— უმაღლ თავებს დავიხოცავთ, ვიდრე იქიდან წავალთ... ამიტომ რომ ის ჩვენი საკუთარი სახლია... ისე გვიყვარს იქაურობა! იმ ქოხების დანგრევა და ჩვენი გაგდება, ეს ხომ ყველას ამოხოცვა იქნება!.. ჩვენი ბაღი, ჩვენი ბაღახი... რას გვერჩიან?

„ეს საბუთი ხომ არ კმარა იმათ სურვილის წინააღმდეგ“, ფიქრობდა პრემიერი და ხელ-ახლა თვალს ავლებდა თხოვნას.

— ახლა წადი სახლში, პატარა კაცო, — ზრდილაობიანად და ტკბილად უთხრა მინისტრმა: — იქ მოგივით ჩემი პასუხი.

— ხომ არ მისცემთ ნებას, ბატონო, ქოხები გავვიყიდონ?

— მოგივით მაგის პასუხი, როცა კარგად გამოვიკვლევ ამ საქმის გარემოებას. ახლა კი, აი, ამით იყიდე რამე, როცა შინ მიხვიდე; ძალიან დეკლარირებული ხარ... — უთხრა დიდმა კაცმა და გაუწოდა თუმნიანი ოქრო. გარჩიმ უკან დაიხია და ხელები ჯიბეებში ჩამალა.

— მე ფულს ვერავის გამოვართმევ, — უთხრა ბავშვმა და ძალზე გაწითლდა.

— თუ ასეა, მაშ, როგორ შევაროვე ყუთში საგზაო ფული?

— ჩემის შრომით შევაროვე: მეზობლების ბაღებში ვი მუშავე, ყვავილები და ალუბალი გავყიდე ..

— მართლა?.. უნდა გითხრა, თან და თან მეტს პატივის ცემას ჰხადებ ჩემ გულში, ჩემო კარგო, — უთხრა პრემიერმა და ისეთისავე ალერსით დაადო ბავშვს ხელი ქოჩორა თავზე, როგორც ბებია სარრა დაადებდა ხოლმე. გარჩი წყნარად და პატივის ცემით შეეხო ხელით დიდის კაცის სერთუკს.

— რად გეძახიან თქვენ, ბატონო, ბუღალღს, როცა ასეთი კეთილი და თავაზიანი ბრძანდებით?

— ყოველთვის ასე თავაზიანი როდი ვარ, — ღიმილით მიუგო პრემიერმა და მერე უთხრა:

— აბა, ახლა ნახვამდის, ჩემო მეგობარო! — სთქვა ესა და გავიდა დერეფანში.

— ჯონ! — უთხრა მინისტრმა ერთ მსახურთაგანს: — იქ ყვავილები დავტოვე, უთუოდ წყალში ჩასდგით და ოთახში შეიტანეთ. — ეს ბავშვი სადგურზე მიაცილეთ. ბილეთი უყიდეთ და გაგზანეთ მილტაუნში; ფრთხილად მოექცეთ, ბავშვს არაფერი დაუშავდეს, ჯერ საუზმე მიართვით და მერე გაისტუმრეთ.

ამასობაში გარჩი სოცარის თავდაქერილობით იდგა დინჯად, აუჩქარებელი; თუმცა ჰგრძობდა, რომ მისი საქმე მოგებულ იყო, მაგრამ არაფერში სულ-სწრაფობას არ იჩენდა.

მინისტრი თავაზიანის თავის დაკვრით გამოეხალგაშინა პატარა სტუმარს და ნელ-ნელა წავიდა თავის ეტლისაკენ.

ძალიან მადლობელი იყო თავის პატარა სტუმრისა, რომ მისის წყალობით რამდენსამე წამს მაინც გაერთო და თავი დააღწია სახელმწიფო საქმეების ფქრსა და ზრუნვას. ამასთან ბავშვმა მოაგონა დიდის ხნის მიცვალებული თავისი ვაეც... მინისტრმა ღრვად ამოიოხრა და თავი მწუხარედ ჩაპკიდა... მერე მოქანსული მიწვა ეტლის რბილ ბალიშზე.

— არა, არა, არ დაავიწყდება ჩემი თხოვნა, — ფიქრობდა ამასობაში პატარა გარრი... ყვაილების წყალში ჩაღვმა ხომ არ დაავიწყდა... არც ის დაავიწყდება!.. განაგრძობდა ფიქრს და თან მადიანად შეექცეოდა მშვენიერ საუზმეს; მის ზურგს უკან კი მოწიწებით იდგა ბუზმენტებიან ტანისამოსში გამოწყობილი მსახური; საუზმის შემდეგ გარრი და მსახური ეტლით გვემგზავრნენ საღვურზე.

ნინო შარაშიძე.

(დასასრული იქნება)

*
* *

თას ფერად მოკარგული
თვისკენ მიწვევს ტურფა ველი;
იქ ნიაფი წყნარად დაჰქრის,
მსუბუქი და უზრუნველი.

**

იქ ციურ ცვრით დანამული
ვარდი მეტყვის კებათ-კებას

და ღიმილით მომაფრქვევენ
ყვავილები სურნელებას.

**

მაგრამ ყველას მირჩევნია,
როს ყვავილი საფლავს ამკობს
და მჩქეფარე ნაკადული
უდარდელად მირაკრავს.

გ. ტაბიძე

თეთრი თაგვი.

(თარგმანი)

ს მოჰხდა საფრანგეთში მტარვალ მეფის ფიულო-
ვიკო მეთერთმეტისა და მის შემკვიდრის კარლოსის
დროს. მეფე სწეული, ეკვიანი მოხუცი, მუდამ ში-
შობდა, მომკლავენო და ამიტომ სახლიდან არ გა-
მოდიოდა, მაგრამ 1483 წ. მაინც გაემგზავრა კლერ-
ში წმიდა კლერის ღვთის მშობლის ხატის თაყვა-
ნის საცემლად. თან ახლდნენ: მისი ჯალათი ტრის-
ტანი, ექიმი კუტიე და მოძღვარი ფრანცისკ დე-პოლი.

მოხუცს ბოროტ მეფეს ერთნაირად ეშინოდა, როგორც
სიკვდილისა, ისე ადამიანისა. სწორედ ამიტომაც გაემართა
სალოცავად და ამიტომაც მუდამ თან დაჰყავდა ჯალათი,
ექიმი და მოძღვარი. ვინც კეთილია, არაფრისაც არ უნდა ეში-
ნოდეს, მაგრამ ბოროტ მეფეს ბევრი მძიმე დანაშაული მიუ-
ძლოდა. ასობით ცოცხლად დამარხულნი მიწაში გულსაკლავად
კვნესოდნენ; ზოგ მათგანს ეს სასჯელი მიუსაჯეს მეფის
ულირსად ხსენებისათვის, ზოგს თავისუფლად წარმოთქმულ
სიტყვისათვის ქვეშევრდომთა უბედურების შესახებ. უმეტე-
სობა კი ისჯებოდა მხოლოდ მეფის ბოროტებით. თუ სი-
ცოცხლეს არა, მოკლებულნი იყვნენ სინათლეს და თავისუფ-
ლებას. თითოეული ქვა სასახლის იატაკისა სამარის ლოდი
იყო ცოცხალ მკვდრებისა. მაგრამ ყველაზე უფრო მეფის
სინილის ჰქეჯნიდა სიკვდილით დასჯილ პერცოგის ნემურ-

რის მოგონება. ჰერცოგი თამამად აღუდგა წინ მღვდლის წინაშე ლათობას და ამისათვის სიკვდილით იქმნა დასჯილი. მტარვალმა მეფემ ჰერცოგის პაწაწა შვილებს აყურებინა, როგორ ჰკლავდნენ მამას. შემდეგ ერთი შვილი ციხეში დაატუსაღეს. ამ დროს მეფე ლოცვით ინანიებდა თავის ცოდვებს. ჰერცოგის საწყალი ვაჟი საცოდავად იტანჯებოდა მეფის სასახლის წესტან სარდაფში.

საშინელი იყო მეფე ლიუდოვიკო მეთერთმეტის სასახლე. ციხესაც ჰგავდა და მონასტერსაც. მის გრძელ დერეფანში აქა-იქ მოსჩანდა ბერ-მონაზონთა აჩრდილი. ეზოში სასახლის მცველების იარაღს პრიალი ვაჭკონდა; პატარა სამლოცველოში გამუდმებული წირვა-ლოცვა იყო. მთელის სასახლის ნახევრად ბნელი და ვეებერთელა დარბაზები ისე იყო დადუმებული, თითქო სამარეა, მკვდრების სამყოფელიო. ყველა მხოლოდ ჩურჩულით ლაპარაკობდა, ფეხის ცერებზე იდგა და ისე დადიოდა.

აი, ამ საშინელ ციხე-მონასტერში იზრდებოდა თორმეტის წლის ტახტის მემკვიდრე კარლოსი.

უსაქმოდ მყოფი ბავშვი მუდამ მოწყენილი იყო: არავის ნაზი ხელი არ უაღერსებდა ყმაწვილს. ესმოდა მხოლოდ პირმოთნე სიტყვები მეფის ვეზირებისა და სასტიკი ბრძანება მამისა. დედის აღერსი არ ახსოვდა; დედა გარდაეცვალა, როდესაც კარლოსი ჯერ კიდევ ძრიელ პატარა იყო. გული კეთილის კარლოსისა სევდამ შეიპყრო. არ უნდოდა ენახა მის თვალებს ის უბედურება, რომელიც მის გარშემო ტრიალებდა. მეფის სასახლეს ირგვლივ მწვანე ტყე ერტყა, მაგრამ იმ ტყის მღზის ტოტებზედ უფრო მეტი რიცხვი იყო ადამიანის გვამებისა ჩამოკიდებული, ვიდრე რკო ესხათ. სასახლის მოშორებით მდინარე ლუარა მოჩქრილდებდა, რომელიც ყოველ ღამე ადამიანის სისხლით იღებებოდა. ეგ სისხლი იყო მტარვალ მეფის განაჩენით დასჯილ მსხვერპლთა სისხლი.

ერთფეროვანებით და მოწყენით სრბოდნენ დღეებში მკვიდრის ცხოვრებისა. უსაქმობის გამო ხან ხმაღსა სცემდა კედელს, ხან სახარებას კითხულობდა, ხანაც დიდ-ხანს შეს-ცქეროდა მოწმენდილს ცას, სადაც ყოველივე ღრუბელი ბრბოთ და ცხენების ჯოგებად ეჩვენებოდა, თითქოს ერთმანეთს დასდევენ მისაწევნელად და ბოლოს ისევ შორდებოდნენ ერთმანეთს განთიადისას.

ერთხელ დილით კარლოსის სახეზედ რაღაც მოუთმენ-ლობა და მოლოდინი გამოიხატებოდა. მაგიდაზე ხელუხლებელი საუზმე იყო გაშლილი. ქაბუკი მემკვიდრე პატარა დანას მაგიდას ურახუნებდა, მოუთმენლობით ჰხტოდა, კანკალებდა რაღაც მოუსვენრობისა და მოლოდინის გამო; ყოველ ხმაურობას ყურს უგდებდა და ერთსა და იმავეს იმეორებდა:

— თეთრო თავუნავ, მოდი! შენთვის დაშადებული ტკბილეულობა მზეზე დნება; თუ კიდევ დაიგვიანებ, შენს კერძს ბუზები შესქამენ.

სტუმარი არ მოდიოდა, საბრალო კარლოსი კი სულ მოლოდინში იყო. უცებ კედელში რაღაც შრიალი მოისმა, კარლოსი შეერთა, მოიხედა, სავარძელში ჩაჯდა და სიხარულით წამოიძახა:

— მოვიდა, მოვიდა!

თქვენ გგონიათ, ის სასურველი სტუმარი კარლოსის და იყო? არა, უბრალო თეთრი თავუნა იყო, ისეთი ცქრილა, როგორც მხიარულად მოციმციმე მზის სხივი, ისეთი ლამაზი, რომ ომში ჯარის კაცებსაც-კი შეეცოდებოდათ იმისი მოკვლა. პატარა მემკვიდრე ეალერსებოდა თავუნას, და მინამ ის ტკბილეულს შეექცეოდა, მემკვიდრე მისის ცქერით სტკებოდა. უცებ მოაგონდა, რომ თავუნას დატუქსვა უნდოდა.

— აბა,—სთქვა მემკვიდრემ.—ამიხსენით, ქალბატონო, თქვენი გაუგებარი ქცევა. როგორც უმაღლეს არსებას, ისე

გექცევიან, ჩემს კატასაც-კი არ უშვებ ოთახში, გეშინიან. თქვენ-კი, უმადურო, სალამოობით მარტოსა მტოვებთ, და, როგორც უბრალო მინდვრის თაგვი, ისე დარბიხართ!

— ნეტავი ვიცოდე, სად დასეირნობ? არც ის გაფიქრებს, რომ ადვილი შესაძლებელია, სადმე ხიფათს რასმე გადაეკიდო? ისიც გავიწყდება, შენის გულისათვის რა შიშს განვიცდი. სად დახეტიალებ? მიპასუხე, მინდა ვიცოდე.

თავუნამ, რასაკვირველია, პასუხი არ გასცა; მხოლოდ თავის ქვეიანის თვალებით კარლოსს გადაჰხედა, შემდეგ სახარებას დაახტა და ვარდის ფერი თათები დაადო შემდეგს სიტყვებს: „უბედურს, საპყრობილეში მყოფს, ჰნახვიდე“.

კარლოსი დადუმდა. განცვიფრებულს და დარცხვენილს უნდოდა თავუნასათვის ქკუა ესწავლებინა, ის-კი არა თუ, თვითონ მიიღო იმისაგან დარჩება. მემკვიდრეს არა ერთხელ სმენია პლესსის ქვეშ დამწყვდეულ ტუსალების ამბავი. არა ერთხელ უნდოდა მათი ნახვა, მაგრამ, მამის შიშით, ეს სურვილი სისრულეში ვერ მოიყვანა. ახლა-კი იფიქრა: „ცუდად ვიქცევი, რომ მამის შიშით უბედურებს უნუგემოდ ვსტოვებ.“

სანთლები ჩააქრეს ყველგან. მემკვიდრე თავის ქაბუკ მხლებელით კოშკიდან გამოვიდა. მხლებელს ხელში ეჭირა კალათით პური, თან ჰქონდა ღვინო და ხილეულობაც; ისინი პირდაპირ ციხისაკენ გაემშურნენ. ციხის ერთ ეზოში დარაჯი იდგა.

— ვინ მოდის?—გაისმა დარაჯის მკაცრი ხმა.

— მეფის მემკვიდრე კარლოსი.

— ნაბრძანები გვაქვს არ შეგიშვათ!

მაგრამ კარლოსმა უფროს ჯარის კაცს რაღაცა უთხრა ყურში. პასუხად ჯარის კაცმა მორჩილებით უპასუხა:

— მობრძანდით, თქვენო უმაღლესობავ! უფალი იყოს თქვენი მფარველი. თუ დაგინახა ვინმემ, დავილუპები.

კარლოსმა ციხის უფროსიც გააღვიძა. იმანაც მანუკის მსგავსად
 ბით შეუშვა კარლოსი საპატიმროში.

გნებავთ იცოდეთ, რა წასჩურჩულა კარლოსმა ჯარის
 კაცს და ციხის უფროსს? აი რა: „მეფე ავად არის.“ ეს სიტყვები
 მოაგონებდა ყველას, რომ კაბუკი მემკვიდრე შესაძლებელი
 იყო, დღეს ხვალ მეფედ გამხდარიყო. კარლოსს არა
 ერთხელ გამოუცდია ამ სიტყვების გავლენა. მემკვიდრე თავის
 მზღებელით გულის ფანჯკალით ჩადიოდნენ სარდაფის
 ციხის კიბეებზე, სადაც ყოველ ნაბიჯზე შეიძლებოდა ფეხი
 დასხლეტოდათ. მკვარის მოწითალო სინათლე მკრთალად უნათებდა
 გზას, ხან ღამურას ფრთების შემოკვერით ციმციმებდა,
 თანაც წყალი ეწვეთებოდა ზედ ნესტიან კედლებიდან და თითქმის
 სულ ჰქრებოდა.

კარლოსს გამოურკვეველი ხმები მოესმა. ყოველ ნაბიჯის
 გადადგმაზედ ეს ხმები უფრო და უფრო ირკვეოდა და, აი,
 სულ რამდენისამე ნაბიჯის მანძილზედ მოესმათ გულსაკლავი
 კვნესა. შეჩერდნენ. ციხის გამგე წავიდა. კარლოსმა შიშით და
 გულის ფანჯკალით უკან დაიხია; ვერ გაუძლო იმ სურათის
 დანახვას, რომელიც თვალწინ წარმოუდგა. მათ წინ იყო
 კედელში ჩაშენებული დაბალი, რკინის ვიწრო გალია,
 სადაც ადამიანს არ შეეძლო არც დაწოლა და არც ფეხის
 გადადგმა. ამ გალიაში გულსაკლავად კვნესოდა ჰერცოგი
 ნემურისა. ის იყო ჩვიდმეტის წლისა, მაგრამ მისი გამხდარი,
 სუსტი და გაყვითლებული სახე რომ გენახათ, თორმეტის
 წლისა გეგონებოდათ; თავის ახალგაზდობას ისეთს ტანჯვაში
 ატარებდა, რომ ჯალათებს კიდევ უკვირდათ, როგორთა
 სკოცბლობს ყმაწვილიო. დარაჯი, რომელსაც ყოველდღე
 მოჰქონდა ჰერცოგისთვის წყალი და ჰური, ხშირად ჩაფიქრდებოდა
 ხოლმე მის დანახვაზე და იტყოდა:—მგონია დროა მესაფლავეს
 შვეტყობინო ამისი ამბავიო. კარლოსს უნდოდა ჰერცოგი
 ენუგეშებინა, ალერსიანი სიტყვა ეთქვა, მაგ-

რამ ამის მაგიერ ტირილი დაიწყო. საცოდავი ჰერცოგის მინდა კარლოსის ცრემლების მიზეზს და, ნიშნად მადლობისა, გაიღიმა. კარლოსი კიდევ რამდენსამე წამს შეჩერდა ამ საშინელ გალიის წინ, რამდენიმე გასამხნევებელი სიტყვა უთხრა ჰერცოგს, ჩაუღვა გალიაში თეთრი პური, ხილგულობა და განაგრძო თავისი გზა. მწუხარება და ტანჯვა ბევრი ნახა ამ სარდაფებში ჰაბუკმა კარლოსმა. ინახულა სხვა ტუსალებიც, გამხდრები როგორც ჩონჩხი ძვლები, რომლებიც ნესტიან ციხის კედელზე იყვნენ მიქედნილები. ზოგიერთი ჯალათებს დაეანგებულ ბორკილებით მიეჭედნათ კედელზე. ეს ბორკილები ისე მაგრად ჰქონდათ საცოდავებს ჩაქედილი სხეულში, რომ სრულიად არ შეეძლოთ განძრევა. ბევრნი მათგანნი რამდენისამე წლის განმავლობაში მუდამ იდგნენ, რადგანაც მოკლე ბორკილები დაწოლის ნებას არ აძლევდა. ტუსაღთა შორის იყვნენ მოხუციანი, ჰაბუკანი, ქალები და ბავშვები. ზოგიერთნი მღუმარედ ისხდნენ და საითყენლაც იყურებოდნენ, სხვებმა კენესოდნენ. ბევრნი წყნარად ბაასობდნენ, ამ ბაასით ერთმანერთს ანუგეშებდნენ, აგონებდნენ ნათესავეებს და მეგობრებს, რომლებიც მათთვის სწუხდნენ, რომელთაც მათი ჯავრი არ ასვენებდათ, რომელთათვისაც სასიხარულო აღარა იყო-რა: არც მზე და არც ამწვანებული მინდვრები, გაფოთქილი ხეები, რადგან ძვირფასნი ტუსაღნი მათთვის სამუდამოდ დაკარგულნი იყვნენ.

კარლოსი ერთ საბრალოდან მეორესთან მიდიოდა; თვალელები ცრემლებით ევსებოდა, თავს ბრუ ესხმოდა ციხის დახშულ ჰაერით; მემკვიდრე უხვად ურიგებდა ტუსაღებს ჰერცოსა, ხილგულს და ალერსიანის სიტყვებით ამხნევებდა. საცოდავი ტუსაღები გაკვარვებით შეჰყურებდნენ, მადლობას უძღვნიდნენ და ლოცავდნენ ყმაწვილს; ყოველგვარ ალერსს მოკლებულნი დიდად ნუგეშობდნენ მემკვიდრის ლმობიერ მოპყრობით.

გულ-დათუთქული კარლოსი მხოლოდ გათენებისას და-

ბრუნდა თავის დარბაზში. მის თვალწინ დიდხანს იდგნოდა და ისინი, ვინც იმ ღამეს ნახა.

მისუკან კარლოსი ხშირად ჩადიოდა საპყრობილეში და სათითაოდ ინახულებდა ხოლმე კაცოდავ პატიმრებს. იცოდა, როგორ დაემშვიდებინა და ნუგეში ეცა საკანში ჩავდებული სათვის. საცოდავნი შორიდგნვე იცნობდნენ ხოლმე ფეხის-ხმაზე და მოუთმენლად მოელოდნენ სიხარულით სახე-გაბრწყინებულნი. უფრო მეტს ხანს კარლოსი ჰერცოგის საკანის წინ ჩერდებოდა. ორივე კაბუკნი დიდხანს მეგობრულად ბაასობდნენ. ჰერცოგს ათის წლის განმავლობაში სინათლე და ხალხი არ ენახა, ამიტომ ცნობის მოყვარეობით კითხულობდა ყველაფერს, რაც-კი ქვეყნად ჰხდებოდა. ერთხელ ამისთანა ბაასის დროს კარლოსმა გაუბედავად უთხრა ჰერცოგს თავისი ვინაობა. ჰერცოგს არ შეეძლო დაემალა თავისი გაკვირვება და თან ძლიერაც შეეშინდა. მაგრამ კარლოსის აღერსიანმა სიტყვებმა მალე დაამშვიდა და კვლავ განაგრძეს მეგობრული შაასი.

უფროდ, თითქო მზის სხივიან, რაღაცა გაბრწყინდა; საკანში შეტუნტულდა თეთრი თაგვი. თავის ნაზის ფეხებით დახტოდა ტუსაღის ფეხებსა და ხელეზზე, რომლებიც მაგარ ხუნდებით იყო შებორკალი და თავის ჭკვიან თვალებით მზიარულად შეჰყურებდა.

— როგორ, იცნობთ განა თეთრ თაგუნას? — გაკვირვებით და ცოტა წყენით იკითხა კარლოსმა.

— ათი წელიწადია, — უპასუხა ტუსაღმა. — დღესაც-კი ჩემის საუხუმის ნახევარი ამან მიირთვია. ათი წელიწადია, რაც ჩემს შავ პურს მე და ეგ ვინაწილებთ ერთმანერთ შორის! — უთხრა კარლოსს ჰერცოგმა.

საკვირველი ის იყო, თუ რაზედ ბაასობდნენ ერთმანერთან ეს ორი ბავშვი, ერთი ტყვე მეფისა, მეორე-კი — მემკვიდრე. ორივენი შესჩიოდნენ ერთმანეთს თავ-თავის უბედურებას. პირველი შესჩიოდა, აბა, დაჰხედე ამ ჩემს საკანს,

ჩემს სადილეგეს, როგორც სხვილის მართულებით აზრის გარ-
შემოწნულიო, როგორც მხეცი გალიაში, ისე ვარ ჩამწყვ-
დულიო; ხოლო მეორე ჩიოდა საშინელ მოწყენას, რომე-
ლიც ჩემ გარშემო სუტევესო, ნეტა დაგანახვა ის ჯაშუშები,
რომლებიც ყოველ ჩემს ფეხის გადადგმას თვალყურს ადევ-
ნებენო. ჰერცოგი ჩიოდა თავის დაწყლულულ ტანს, ტან-
ჯულ სხეულს, კარლოსი-კი თავის სულიერად შევიწროებას,
სულიერად ტანჯვას. ორნივემ-კი ერთად ის აზრი დაასკვნეს,
თუ არ თეთრი თავუნა, ჩვენი არსებობა შეუძლებელი იქნე-
ბოდაო.

— ვის გინდა რომ ეკუთვნოდე? — ჰკითხა თავუნას კარ-
ლოსმა. პასუხის ნაცვლად თავუნა ხან ერთთან მიკუნცულდა
და ხან მეორესთან, ერთნაირად ეალერსებოდა ორივეს და
შემდეგ ისე შეხედა, თითქოს უნდა უთხრას: „ორივეს, ჩემო
მეგობრებო, ორივეს“. მას შემდეგ კარლოსი უფრო ხშირ-
ხშირად ინახულებდა ხოლმე ტუსაღებს, თუმცა სალოცავად
წასული მამა კარლოსისა, ლიუდოვიკო თავის საშინელის ჯა-
ლათით — ტრისტანით უკვე დაბრუნდა და სასახლეში კვლავ
დაიწყეს ტუსაღთა წამება და დასჯა სიკვდილითა. ერთს სა-
ლამოს კარლოსი და ჰერცოგი ჩვეულებრივ დიდხანს ზაასობ-
დნენ.

— მითხარ, მემკვიდრევ. რას იზამ, როცა გამეფდები?

— რას ვიზამ? ეგ რა საკითხია? რას ვიზამ და — ვიომებ!

— უჰ, ხოცვა ხალხისა! — მწარე ღიმილით უპასუხა ჰერ-
ცოგმა.

— დიად, — განაგრძო კარლოსმა, დიდი ხანია რაც გვემა
შევადგინე. პირველად იტალიას დავიპყრობ. ოჰ, ჰერცოგ,
იტალია ძრიელ-ლამაზი სახელმწიფოა! იქაურ ქალაქების ქუ-
ჩებში ყოველმხრივ მუსიკის ხმა ისმის გარშემო კიდეც ლი-
მონისა და ფორთოხალის ტყეებია. იტალიას ჩემთვის დავიტო-
ვებ, სტამბოლს-კი ანდრია პალეოლოგს მივცემ, მერე-კი,
ღვთის მადლით, ქრისტეს საფლავსაც დავიხსნი უსჯულოების
ხელიდან.

— მერე? — ჰკითხა ჰერცოგმა.

— მერე... მერე... — გაიმეორა დაფიქრებულმა კარლო-სმა, — მერე, თუ კიდევ არის რაიმე სახელმწიფო, იმასაც დავიპყრობ.

— თქვენო უდიდებულესობა, თქვენს ხალხს-კი დაივიწყებთ? იმათთვის არაფერს არ მოიქმედებთ? თქვენს საპრობილეებშიაც ასეთივე ტანჯვა-ვაება იქნება? საცოდავი დედები თქვენის მეფობის დროსაც უნდა მოშორდნენ თავიანთ შვილებს, რომლებიც ომში იქნებიან წასულნი და, შესაძლებელია, დაიხოცნენ კიდევ იქა? თქვენც გეყოლებათ მებაყენი, რომელნიც უკანასკნელ ლუკმას წაართმევენ თქვენს ქვეშევდომ თქვენდა სანებიეროდ ომიანობის განსაგრძობად? ვინც ბაჟს არ გადიხდის, იმას სცემენ, აწამებენ, დაატუსაღებენ? შვილებსთ, მამებს გამოასაღმებენ, მოხუცებულ დედ-მამას ვაყებს წაართმევენ, ცოლებს — ქმრებს და ყველას ჯარის კაცებათ წაიყვანენ! რამდენი ცრემლი დაიღვრება, რამდენი მწუხარება დაგუბდება და საშინელი სიმშლილი გამეფდება და თქვენი მშვიდობიანი ჭლებნი დაუწყებენ ცარცვას სხვის ქალაქებსა და სოფლებს! დიდხანს, ძრვიელ დიდხანს შესწყდება იმ სოფლებში სიმღერისა და მუსიკის ხმა; იმ სხვის ქვეყნებში აობრდება ფორთოხალისა და ღვინოსა ტყეები, განადგურდება ღამაში სახლები, საოცარი სურათები და ქანდაკებანი! ოჰ, დღესაც მახსოვს, რა საშინელ ამბებს მიაგობდა ომიდგან დაბრუნებული მამაჩემი ყველაფერი მახსოვს, რაც ომის საშინელებისა მიაგბო. არა, მემკვიდრეც, ომი ნუ, ოლონდ ომი ნუ და, ომს გარდა, ყოველივე ინებე, რაც გინდა!

ისედაც დასუსტებული ჰერცოგი ახლა უფრო მოდუნდა და დასუსტდა. პატარა მომავალი ხელმწიფე შეკრთა. არასდროს არ ჩაჰფიქრებია ამისთანა სავნებს. არც არავის უამბნია რამ. თვალთაგან ცრემლები მოსდროდა, უნდოდა ჰერცოგს ყელზედ მოჰხვევოდა, მაგრამ საკანის მავთულები უშლიდა.

— არა, არ ვიომებ! ისე მოვიტყევი, რომ ჩემს სახელმწიფოში ყველანი ბედნიერნი იყვნენ. ბავშვები არ იტირე-

ბენ, დამშეულები არ მეყოლებიან, ჯალათებს გავდევნი! არა, ჩემო, თავუნავ?—შეეკითხა ბავშვი თავუნას და აღერსიანად გადაუსვა ზურგზე ხელი მეგობარ თავეს, რომელმაც სიყვარულით შეჰხედა პატარა კარლოსს.—შენთვის, ჩემო მეგობარო, საფრანგეთის ყოველ კუთხიდან გავდევნი შენს ჯალათებს—კატებს.

ბავშვებმა გაიცინეს. უცებ შიშით გადაჰხედეს ერთმანერთს. საიდგანლაც კაღნიერი სიცილი შოისმა.

— რა ამბავია?—იკითხა ჰერცოგმა.

— ალბად მოგვეჩვენა, —უპასუხა კარლოსმა და ორნივე დამშვიდნენ.

— მოთმინება და იმედი-ლა დაგვრჩენია, —უთხრა მემკვიდრემ წასვლისას ჰერცოგს.

ტუსალს უნდოდა წამოეფგომა, მაგრამ მთელი სხეული დიდის ხნის ჯდომით დაბრუშებოდა და საშინელის ტკვილების გამო მხოლოდ დაიკვნესა.

— ღმერთო, როდის შეღირსება მეფობა!—სთქვა კარლოსმა ტირილით.

— ღმერთმა ჰქმნას, მალე აგისრულდეს ეგ სურვილი!—სთქვა ღალადებით ჰერცოგმა.

— არასოდეს!—შოისმა ვილაცას საშინელი ხმა. ბავშვები შეკრთნენ. კარებში იდგა ლუდოვიკო მეთერთმეტე, თან ახლდნენ: ჯალათი ტრისტანი და მეფის ვეზირნი. მოხუცი მეფე მრისხანედ უახლოვდებოდა ბავშვებს.

— ჰაი, შე საძაგელო, შენ მეფის გვირგვინისათვის ოცნებობ? ჩემი დასაფლავება მოგინდომებია კიდევ? აიხსენ ხმალი!—შეჰყვირა, მეფემ.

მეფეს ხველება აუტყდა. კარლოსმა ზიზლით შეჰხედა ჯალათს, მოირიდა ტრისტანი და თვითონვე გადასცა ხმალი ჯარის კაცს. მეფის ბრძანებით, კარლოსი საპყრობილიდან გაიყვანეს. მეფე გულ-ამღვრევით დააკტერდა ჰერცოგის საკანს და რალაც წასჩურჩულა ჯალათს.

— მესმის, მეფეო! — უპასუხა ჯალათმა. დამშვიდდით, მეფეო. შუალამისას მოუღებ მაგას ბოლოს.

მეფე თავის მხლებლებით გავიდა. ჰერცოგს ესმოდა მეფის ფეხის ხმა, მისი ხველა და ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სიტყვები პატიმრის სიკვდილით დასჯის ბრძანებისა.

საცოდავ ჰერცოგის საპრობილეში იმედის სხივმა მხოლოდ იმისათვის შეაშუქა, რომ შემდეგ სამუდამოდ გამქრალიყო. ღმერთო, სიკვდილი უდანაშაულოდ! რას ფიქრობენ ნეტავი კარლოსი და თავუნა? საცოდავს საათის ყოველ დარეკაზედ საშინელი სიტყვები ეწვეთება ყურში: სიკვდილი, სიკვდილი! თითქო საათია მაჩვენებელი მისის სიცოცხლის უკანასკნელის წუთისა. ახლა ჰერცოგს, აუტანელ მწუხარებით სავსეს, რაკი ხსნის იმედი დაეკარგა, საპრობილეში ცხოვრებაც კი სანატრელი გაუხდა: დიდ ხანს იყო თუ არა ამ საშინელ ფიქრებში ჰერცოგი, აღარ ახსოვდა. სიკვდილის მოახლოება და ის უბედურება, რომელიც შესაძლო იყო მის მეგობარს დასტებოდა თავს, ყველა ეს მწარე ფიქრები მოსვენებას აღარ აძლევდა ჩვენს პატარა ჰერცოგს. უცებ კიბეზე რაღაც ხმაურობა მოისმა. კედლებზე შუქმა შემოანათა. ეს ჯალათების ფარანის შუქია?! საცოდავი ჰერცოგი ჰგრძნობდა თავის უკანასკნელ წუთების მოახლოებას. აიღო და გაუშვა თავისი თეთრი თავუნა, რომელიც აქამდე ხელში ეკირა.

— მშვიდობით, ჩემო თავუნავ! — სთქვა ჰერცოგმა. — შორს, სადმე შორს დაიძალე, რომ ჯალათებმა შენც არ მოგკლან!...

ხმაურობა მკაფიოდ ისმის: სინათლემ უფრო იმატა და საცოდავს ჰერცოგს მოეჩვენა, რომ კედელზე ჯალათი ტრიანის აჩრდილი თრთის. თვალები დახუჭა, ღმერთს ევედრებოდა და თან ლოდინში იყო.

— ჰერცოგო ნემურ! — მოესმა ნაცნობი, საყვარელი ხმა კარლოსისა.

პრობილი შეერთა, გარეშემო თვალი მოავლო გაუბე-

დავად: სიზმარში ხომ არა ვარო,—იფიქრა. მის წინაშე იდგა მეფის მემკვიდრე კარლოსი, მაგრამ არა შეშინებული და მოწყენილი, როგორც გუშინ, არამედ მშვიდი, დიდებული. დადიოდა და ლაპარაკობდა, როგორც უფლების პატრონი; თითქოს გაზრდილა და დავაეკაცებულა ამ რამდენისაშენ საათის განმავლობაშიო. გარს ეხვევიან სასახლის მოხელენი. შემდეგ სდგანან მსახურნი ჩირაღდნებით ხელში; ყველანი მალა ისვრიან თავიანთ ქუდებს და თან გაიძახიან.

„მეფეს გაუმარჯოს“!

— დიად,—განაგრძო კარლოს მერვემ,—ერთი საათია, რაც მე ობოლი და თან მეფე ვარ. აპატიეთ მამაჩემს, ჰერცოგო და ილოცეთ მის სულისათვის. დაანგრეთ ეს საკანნი!—უბრძანა მუშებს—და გადაჰყარეთ მათეულები მდინარე ლუარაში, რომ მისი ნაშთი არსად დარჩეს.

მუშებმა დაიწყეს საკნის დანგრევა, მაგრამ ამაოდ, ხერხი ვერას აკლებდა მათეულებს. ქვა, რომელზედაც საკანი იყო მიშენებული, არას გზით არ სტყუდებოდა.

— მეფე!—მოახსენა ერთმა მოხუცმა სასახლის მოხელემ:

— ყოველივე ცდა მუშებისა ამაო იქნება! ეს საკანი უბრალო მომაკვდავის გაკეთებული არ არის. იგი გააკეთა ერთმა ცნობილმა მკედელმა, რომ სამაგიეროდ სახარობელასათვის თავი დაეღწია. მისი დანგრევა მხოლოდ ამშენებელს შეუძლია. სად იმყოფება ის ახლა,—ეგ-კი არავინ იცის.

— მოძებნონ და მომიყვანონ!—ბრძანა მეფემ,—ვინც მომიძებნის, ოქროთი აფავსებ, ჩემის გვირგვინის საუკეთესო მარგალიტს იმას ვაჩუქებ!—მეფემ ანიშნა და მხლებლები გავიდნენ. მეგობრები მარტო დარჩნენ, მხოლოდ რამდენიმე მხლებელი იდგა მოშორებით. ორი მეგობარი-კი ერთმანეთს უყურებდნენ და სტიროდნენ. ორივეს გული ერთისა და იმავე სევდით იყო შეპყრობილი; ვაი თუ მკედელი გარდაიცვალაო?

მხოლოდ თავუნა დღესაც ისე დაცუნცულედა, თითქოს მათს
 კრემლებს არავითარ ყურადღებას არ აქცევსო.

უცებ ბნელ, ნესტიან საპრობილეში ძლიერმა შუქმა
 შემოანათა და სინათლიდა და კეთილ-სურნელოვანებით აივ-
 სო აქაურობა. რკინის დილეგი შეინძრა და სადღაც გაქჭრა;
 ბორკილები, რომედაც ისე მაგრად იყო ჰერცოგის ხელ-ფე-
 ხში ჩაქედლილი, დაიშხვრა. შეშინებულ მეგობრებს ეგო-
 ნათ, საპრობილეში მეხი ჩამოვარდაო.

— თავუნავ, თავუნავ! — შეჭყვირეს მეფემ და ჰერცოგმა.

— აქა ვარ, აქ! — გაისმა მშვიდი ხმა.

ზევით აიხედეს და ბრწყინვალე ღრუბლებში დაინახეს
 ახალგაზრდა, შვენებით სავსე ფერია.

— ნუ გეშინიანთ! — სთქვა ფერიამ. — მე ისა ვარ, ვისაც
 თქვენ თეთრ თავეს ეძახდით. მე კრემლთა ფერიას მეძახიან.

მეფესა და ჰერცოგს თითქოს არ ესმოდათ მისი ლაბა-
 რაკი და შიშით უცქეროდნენ. ფერიამ აღერსიანად გაუღიმა.
 ამ ღწმილის წყალობით, საპრობილე უკეთ განათდა.

— თუ კიდევ გეშინიანთ ჩემი, — სთქვა მან, — გაიშობთ,
 ვინა ვარ და რისთვის ვიყავ ეგრე დიდხანს თეთრ თავუ-
 ნად.

და აი რა უამბო კრემლთა ფერიამ თავის მეგობარს:
 მშვენიერი გაზაფხულის ღამე იყო; მთვარე ახლად იყო ამო-
 სული, ჯერ არ გათენებულიყო, რომ ფერიების სამეფო უკ-
 ვე ამოძრავდა; ზოგიერთი ფერია ცდილობდა რიყრაცამდე ამ-
 დგარიყო, რათა უფრო ქორფა ყვავილები დაეკრიფა; სხვე-
 ბი სტკებოდნენ თავიანთ ღამაზ მორთულობით და ანკარა
 წყალს სარკის მაგივრად ხმარობდნენ, რომ თავის ცქერით
 დამტკბარიყვნენ; ზოგიც იის გვირგვინს სწნავდა; ყველანი
 ემზადებოდნენ იმ დღესასწაულისათვის, რომელსაც ფერიე-
 ბის დედოფალი თავის ქვეშემდომთათვის ჰმართავდა. დანიშ-
 ნულ დროს ყველა ფერიები დედოფლის სასახლეში გამოცხა-
 დნენ. მხოლოდ ერთი კი არ მისულა. არ-მისულს ანეე-

ლინა ერქვა. ამხანაგებმა იმას ცრემლთა ფერია დაარქვეს, რადგან მუდამ უბედურთა მზრუნველი იყო. ანჯელინას ესმოდა უბედურთა ყოველივე კენესა, ესმოდა და მათკენ მიისწრაფოდა, რომ დახმარება აღმოეჩინა, ნუგეში ეცა. დილით, დღესასწაულის წინა დღით, ანჯელინა ბავშვის კენესამ გამოაღვიძა, მაშინვე ბავშვისაკენ გაფრინდა. მის თმებს ქარი სწეწდა, მის ოქროსფერს და ლაქვარდ ტანისამოსს უფრიალებდა, ისე სწრაფად მიფრინავდა. ხელში ეჭირა თავის ძლიერების ნიშანი—სპილოს ძვლის ჯახი.

დიდ ხანს იფრინა, ბოლოს შეჩერდა ერთის ქოხის წინ, რომელიც შუა გულ ტყეში იდგა. ეს ქოხი შეშის მჭრელს ეკუთვნოდა; შეშის მჭრელი თავის ცოლით შორს ტყეში წასულიყო და ღამისაც იქ ათევდნენ, რომ დილით ადრე ისევ მუშაობისთვის მოეკიდათ ხელი. შეილები ამოდ მოელოდნენ თავიანთ მშობლებს, მარტო დარჩენა ეშინოდათ და ტირილი შორთეს. ქოხის კარებში უეცრად ანჯელინა გამოჩნდა. ანჯელინა დღეთის აღერსით მიესალმა ბავშვებს, ისეთის სიყვარულით დაუწყო ბაასი, რომ ბავშვებს ცრემლები მალე სიცილით შეეცვალათ.

უკვე დაგვიანებული იყო, როდესაც ანჯელინას დედოფლის გამართული დღესასწაული მოაგონდა; იმ წამსვე უნდოდა წასვლა, მაგრამ ბავშვებმა ხელი ჩასკიდეს კალთებში და ოქროს ფერ გრძელ თმებში და არ უნდოდათ მისი მოშორება: უმცროს ბაბლს თვალეებში ისევ ცრემლები მოადგა. ფერიას ძლიერ ეშინოდა დედოფლისა, იცოდა, თუ დღესასწაულზე დაიგვიანებდა, დედოფალი დატუქსავდა. ბავშვებიც ძლიერ ეცოდებოდა. ერთ წამს ჩაფიქრდა, გაიღიმა, გადაკოცნა ბავშვები და დარჩა იმათთან. ფერიას ბავშვებთან ყოფნის დროს დედოფლის სასახლიდგან მიფრინდა იქ კრიკინა და დაიწყო კრიკინი: „დღესასწაულზე წასვლას დაუჩქარე, ანჯელინა! ყველანი შეგროვდნენ. ვახშმად საუკეთესო საკმე-

ლი მოგერთმევეთ. სასახლისაკენ გასწი! არც ერთს უნდა იცნოს ანუ არც ერთს დაიწყო ცეცხლის გარშემო ტრიალი.“

აი, ღამის პეპელაც მოფრინდა და დაიწყო ცეცხლის გარშემო ტრიალი.

„დღასასწაულზე წასვლას დაუჩქარე, — უთხრა ანეელინას პეპელამ, — ღამის პეპელაა, იქ მუსიკის ხმა ელრიანებს, სანთლებს შეეფოფინებდი იქ და კინალამ ფრთები დაიწვი. დაუჩქარე! ისეთი დღესასწაული არც ერთს პეპელას არ უნახავს.“

ანეელინას წახვლა უნდოდა, მაგრამ ბავშვებმა არ გაუშვეს.

— უ წახვალ! — ეხვეწებოდნენ ბავშვები: — როგორ დავრჩეთ ამ ბნელ ღამეს მარტო ტყეში! კრაქი ჩაქრება. მგლის საშინელი თვალები ფანჯარაში შემოანათებს, ქარი ზუზუნს დაიწყებს და ხეები — ტაკ-ტაკ-ტაკ-ტაკ.

ანეელინამ გაიღიმა და დარჩა ბავშვებთან. უცებ ქარმა სასტიკად დაიწყო გრიალი. „ანეელინა, ანეელინა!“ — უძახოდა გაჯავრებით ფერიათა დედოფალი; — შეშინებული ანეელინა გაშორდა ბავშვებს და სწრაფად გაფრინდა სასახლისაკენ. სიჩქარის გამო იქ დაივიწყდა თავისი თილისმის ჯოხი; ფერიამ თუ თავის თილისმის ჯოხი დაჰკარგა, თვითონაც დაიკარგება.

დედოფალი ანეელინას განრისხებული დაუხვდა. დამნაშავე სამსჯავროს წინაშე წარსდგა. დიდ დარბაზში თავმოყრილი იყვნენ მოხუცებული ფერიები. ანეელინას დღესასწაულზე დაგვიანების და თილისმის ჯოხის დაკარგვის მიზეზი უნდა ეამბნა. როდესაც თავისი თავგადასავალი უამბო, მოხუცებული ფერიათა დედოფალი ადგა და უთხრა: „ჩვენის ჩვეულების და გვარად, ამისთანა დანაშაულისათვის ასის წლის განმავლობაში უნდა რაიმე ცხოველად გადაიქცე; რადგან შენი დანაშაულის მიზეზი კეთილი საქმეა, ამისათვის ნება გეძლევა — შენ თვითონ ამოირჩიო, რა ცხოველად გინდა გადაგაქციოთ.“

ფერიებმა, თანხმობის ნიშნად, თავი დაბლა დაუკრძალა და ექვსი წელიწადი მადლობა გადაუხადა და ფიქრს შეუდგა. — თუ ბუღალადა მამაკაცი, — სთქვა გუნებაში, — რიგრაგზე იმ ახალგაზრდა ქალების ფანჯარასთან ვიგალობებ, რომლებმაც მთელი ღამე ავადმყოფ დედის სასთუმალთან გაატარეს. თუ შავ ყვავათ გადამაქციეს, მაშინ დამშეუღლებს პურს უზიდავ. გადამაქცივენ ძალღადავს, ბრმას უწინამძღვრებ, თათებით მის საგლახაო პარკს ისე დავიკერ, რომ ჩვენს დანახვაზე უღმობელი გული მოღბეს და ძუნწმაც კი სამოწყალო გამოგვიწოდოს. მაგრამ ყველაზედ უფრო ძრიელ მინდა ტუსალთა ციხეებში ღარიბ-ღატაკთა ჭერ ქვეშ და სარდაფებში ყოფნა: სჯობია პატარა თავუნათ მამაკაციონ. თავი ყველგან ვაძვრება.

კრემლთა ფერია თავვად გადაიქცა.

— ოთხმოცდა ცხრამეტის წლის განმავლობაში ციხესა და სასახლეში დავსუცუნებ, იმ სასახლეში, რომელიც თქვენთვის, მეფეო, ციხე იყო!

ამ სიტყვებით დაამთავრა თეთრმა თავგმა თავისი მოთხრობა.

დასუცუნებდა თეთრი თავი ერთ უბედურიდან მეორესთან; ხშირად ამოუცოცებია სიკვდილით დასჯის განაჩენი ჯალათ ტრისტანის ჯიბიდანაც.

— დღეს ასი წელიწადი შესრულდა, რაც თეთრ თავვად გადამაქციეს. აი, მე ისევ ფერია ვარ, ისევ დამიბრუნდა ჩემი უფლებანი და მე დაგეხმარე ჰერცოგის განთავისუფლებაში. ფერია იმ ისევ გაიცინა.

სიხარულით აღივსო ყველას გული, ვინც მისი სიცილი გაიგონა.

— ახლა კი ნუგეში აღარ გეჭირვებათ, არიან სხვა უბედურები, რომელთანაც უნდა გავჩნდე. მესმის ღარიბთა ქვითინი, ისინი მიძახიან, დრო არა მაქვს! მშვიდობით, მეფე!

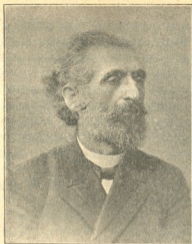
ფერია გაჰქრა. ციხეში ისევ დაბნეულა, კარლოსი ისევ იქვე იდგა, სადაც ფერია მშეასწრო. ჰერცოგი იჯდა იქ, სა-

დაც, რამდენისაჲმე წამის წინად, მისი საშინელი საკანტონო მის გვერდით მძიმე ჯანგიანი ბორკილები ეყარა.

ყმაწვილები გონს მოვიდნენ; გადაეხვივნენ ერთმანეთს და სიხარულით დიდხანს ჭვითინებდნენ. მეფე და ჰერცოგი ერთის ტუსალიდან მეორესთან მიდიოდნენ. მხლებლები ბორკილებს ამტვრევდნენ, მეფე კი ალერსით ემშვიდობებოდა განთავისუფლებულ ტუსალებს, რომლებსაც ელოდებოდათ მშობლები, მეგობრები, სხივოსანი მზე, ამწვანებული მინდვრები, დაბურული ტყეები და ფრინველთა კიკ-კიკი...

ან. ქავთარაძე

ვასილ ნიკოლოზის ძე ჩერქეზიშვილი.

ვლიის 14-ს გარდაიცვალა ქალაქ ტფილისის მო-
ურავი თავადი ვასილ ნიკოლოზის ძე ჩერქეზიშვი-
ლი.

ვ. ჩერქეზიშვილი ქართველ თავადთა შთამომავალი იყო, კახეთიდან, სიღნაღის მაზრიდან. ამ დიდებულს კუთხეს საქართველოსას, სამშობლოს ილია ქაეკევაძისას, ბევრი ღირსეული შვილი მოუძღვნია მამულისათვის და მათ შორის ერთ შესანიშნავთაგანს წარმოადგენდა აწ განსვენებული ვ. ჩერქეზიშვილი.

როგორც ზემოდ დაბეჭდილ სურათიდანაც დაინახავთ, იმის ფართოდ გადაშლილს შუბლსა და მშვიდობიანს სახეზე სიყრმიდანვე აღბეჭდილი იყო მადლი ღეთისა. ეს მადლია სი-

ყვარული და სათნოება კაცთა მიმართ, რაც ისე იშვიათად
დღეს და ციურ შარავანდდით ჰმოსაგეს ხოლმე რჩეულთა
სახეს...

ვ. ჩერქეზიშვილმა ტფილისის რეალური სასწავლებელი
გაათავა და შემდეგ, სამთო ინსტიტუტში შევიდა, მაგრამ
სხვა და სხვა მიზეზთა გამო, კურსი ვერ დაასრულა და ისევ
ტფილისში დაბრუნდა. აქ ჩამოსვლისათანავე შეუდგა ჩვე-
ნებურ საქმეებში მონაწილეობის მიღებას. ერთხანს ტფილი-
სის სათავადაზნაურო ბანკში იყო დამფასებლად. შემდეგ
თანამშრომლობდა რუსულ გაზეთებში, უმთავრესად იმ დროი-
ნდელ „კავკაზში“, რომლის რედაქტორადაც მილიუტინი იყო
და სადაც მონაწილეობას იღებდნენ ჩვენი საუკეთესო მწერ-
ლები, როგორც, მაგალითად, ილია ხონელი და სხვანი. მაგ-
რამ როცა გაზეთის რედაქტორად სხვა დაინიშნა, ვასილ
ნიკოლოზის ძე იძულებული გახდა გაზეთის თანამშრომლობაზე
ხელი აეღო და ქალაქის თვითმართველობის სამსახურში შე-
სულიყო, სადაც ქალაქის უძრავ ქონებათა შემფასებლად დაი-
ნიშნა; ხოლო 1889 წელს გამგეობის წევრად იქმნა არჩეული,
შემდეგ ქალაქის მოურავის მოადგილედ დაინიშნა და 1907
წლამდე ამ ადგილზე იყო. ამ წელს კი ტფილისში თითქმის
ერთხმად აირჩია იგი თავის მოურავად, რასაც იგი სიკვდილამდე
პირნათლად ემსახურებოდა. ვ. ჩერქეზიშვილს ერთნაირად გუ-
ლი შესტკიოდა და ზრუნავდა ყველა ეროვნების კეთილდღეო-
ბისათვის. მისთვის სულ ერთი იყო: ქართველი, სომეხი, თა-
თარი, ებრაელი, რუსი, იგი ყველას მიმართ სიყვარულით იყო
გამსქვალული, ყველასთვის კარგის მსურველი. თავის პირად
ბედნიერებისა და კმაყოფილებისათვის არასოდეს არ უფიქრია.

აი, სწორედ ამიტომ არის, რომ მთელი ქალაქი გულ-
წრფელად ჰგლოვობს იმის დაკარგვას, ამიტომ იყო, რომ
მისმა ნაამაგდარმა ქალაქმაც ნამდვილი ქირისუფლობა გაუ-
წია, როგორც ავადმყოფობისა, ისე გასვენების დროს და ღირ-
სეულად აღნიშნა განსვენებულის იშვიათი ადამიანური თვი-

სება—სიყვარული და სათნოება კაცთა შორის. ერქივენი
სხედი
რის ერთი სტიპენდია კი დაარსა ქალაქის თვითმართვე-
ლობამ საშუალო სასწავლებელში ვასილ ნიკოლოზის ძის საბ-
სოვრად.

დაუვიწყარია შენის სულის სიდიადე, სამეგალითო მო-
ქალაქვე!

განდევილი.

ღელა-შიშის აღსარება.

რომორ წარმოიშვა სსოვერება ღელა-შიშაზე.

II

პირველნი ცოცხალნი არსებანი*)

ღეს ყველა მეცნიერის ყურადღება იმაზე მიპყრობილი, თუ როგორ გაჩნდა და აღორძინდა თავდაპირველად სიცოცხლე ქვეყანაზე. საყურადღებოა იმ მეცნიერთა აზრი, რომელთაც პირველ სიცოცხლის

მიზეზად ცილა მიაჩნიათ, რადგანაც ცილა უმთავრესი შემადგენელი ნაწილია ყოველ ცხოველ არსებისა; როგორც უკვე გამოკვლეულია, ცილაში ურევია ნახშირბადი, წყალბადი, აზოტი, მჟავბადი და გოგირდიც; ცილას დიდი მსგავსება აქვს ციანთან, აზოტიან ნახშირბადთან, რომელიც მჟავბადთან შეერთების დროს, ე. ი. მჟავე წყლის სახით, დიდდება მოკულობით, წყალში იშლება ნახშირ მჟავედ და ნიშადურის მარლილად, შეუძლია გადიქტეს შარდის ტუტად და სხვ. ყველა ამ თვისებას ამჩნევენ ცოცხალ ცილაშიც, რომელიც, მზგავსად ციანთან შეერთებულის სხეულებისა, სიცხისაგან შესქელდება, აიჭრება, სიცივისაგან კი თხელდება და გამჟვორვალე ხდება.

ბოლოს ყველა ცილიანი ნივთიერება დაშლის დროს იძლევა ისეთს შეერთებას, შენივთებას, რომელშიაც აზოტი ან

*) იხ. „ნაკადული“ 1908 წ. № 2.

იქნება და ან არა. იმ შენივთებაში, სადაც აზოტს უსათუოდ ციანიც იქნება. ცნობილია დიდი ხნიდან ერთი საყურადღებო ქიმიური შეერთება, რასაც ბივილებოთ ცილის დაშლის დროს, სახელდობრ შარდის ტუტა, რომელიც ხელოვნურად იქმნა მომზადებულნი ციან-მეავე ნიშადურის მარილისაგან. აქედან შეცნიერებმა ის აზრი დაასკვნეს, რომ ცოცხალ ცილაში ურევია ციანი, ის არის ცილის ერთი შემადგენელი ნაწილი, რომელიც ამოძრავებს სხვა ნაწილებს, აჩენს სიცოცხლეს, ცილას **ცოცხლად** ჰქმნის. რადგანაც როგორც ცილის თვალსაჩინო შემდგენელ ნაწილებსთვის, აგრედვე ციანის შენივთებისთვისაც სხვა ნაწილებთან საჭიროა გაძლიერებული სიცხე, ამიტომ, ცხადია პირველი გაჩენა, ცოცხალის ცილისა ე. ი. სიცოცხლის დასაწყისი შეიძლებოდა მხოლოდ მაშინ, როცა დედა-მიწა ჯერ კიდევ ცხელი იყო. ვიცით, რომ დედა-მიწის ზედა პირი დიდის ხნის განმავლობაში თანდათან ცივდებოდა, ამ დროს განმავლობაში მოხდებოდა ბევრი ისეთი შემთხვევა, რომ ციანის შეერთებანი — ციანის წყალბადე და ნახშირბადეები — შეიცვლებოდა; ისინი შეეზადისა, შემდეგ მარილებსა და წყლის შემწეობით გადიქცეოდნენ იმ თვით დამშლელ ცილად, რომელიც არის ცოცხალი ნივთიერება.

ეს ნივთიერება, მკვდარი მასალიდან გაჩენილი, იმ გარემოებათა გავლენით, რომელიც აკვანივით გარს ერტყა, თანდათან იცვლება, გრძნობიერა ხდება და განვითარების სხვა და სხვა ვითარების დაგვარად, იძენს სხვა და სხვა მიღრეკილებას. გოგირდისა და ფოსფორის ცოტა ნაწილმა, რომელიც დამატა პირველ ცოცხალ ნივთიერების ნაწილებს: ნახშირბადეს, წყალბადეს, აზოტს და მეაზადეს, ხელი შეუწყო ამ პირველ ორგანიზმს შემდეგის არსებობისათვის სიცოცხლის ახალს გარემოებაში. მაგრამ, უეჭველია, ცხოველ მოქმედების უპირველესს და ძირითადს პირობას დედამიწაზე წყლის გაჩენა შეიცავდა მეაზადის წყალბადესთან შეერთებით.

იმ დროს, როცა დედამიწაზე სიცხე მეტად ძლიერი წყალი მხოლოდ ორთქლის სახით არსებობდა, ნამდვილ სიცოცხლის შესახებ ფიქრიც არ შეიძლებოდა; სქელ ღრუბლით დაფარულს ბნელს დედამიწას ბრწყინვალე ვარსკვლავის სახე ცთომილად შეეცვალა. დედამიწის გარშემო სქელი ღრუბელი ცხელდებოდა მიწისგან, დულდა და შუილით მიიწევდა ზევით, სცილდებოდა დედამიწის სქელ ატმოსფერის საზღვარს და მიწის სითბოს ავრცელებდა ქვეყნიერების განუსაზღვრელს სივრცეში. ბოლოს დადგა ისეთი დრო, როცა ატმოსფერის ფენებიდან დედამიწის ცხელს ზედაპირს დაეცა წყლის პირველი წვეთი, იშხივლა და იშვამსვე ორთქლად იქცა. ამ სახით, მოშხუილე წყლის ორთქლს მუდამ გაქონდა დედამიწის სითბო ქვეყნიერების სივრცეში.

დედამიწის ზედაპირი თანდათან გრილდებოდა. გახშირდა წყლის წვეთები; დაუცბრომლად ცვივოდა წვეთები დედამიწის გახურებულს ქერქზედ. ასტყდა საშინელი ბრძოლა ცეცხლსა და წყალს შორის, ბრძოლა სამკედრო-სასიცოცხლო, რომელმაც გასტანა რამდენსამე მილიონ წელს და დასრულდა მაშინ, როცა ყველაფერი გაცივდა დედამიწაზე.

წყალმა სძლია ცეცხლს. ორთქლად მქცევ ნაკადულ ქვეშ მან ჩაჰვლა თავისი მეტოქე ყოვლის მომსპობი და სიცოცხლის მოწინააღმდეგე ცეცხლი. დედა-მიწის გაგრილებული ქერქი უფრო გამაგრდა და მოემზადა საბრძოლად; გაჩნდა ზღვები; ზღვებმა დაჰფარა მთელი დედამიწა. ღრუბლები თანდათან გამოცალკევდა წყლიდან, ხაოტიურ უწყსოებიდან. გამოიხატა მრუდე ხაზი, რგოლის რკალი — საზღვარი წყალსა და ჰაერს შორის. ეს ჯერ-ჯერობით ერთად ერთი ცხადი გამოხატულება იყო, რომელზედაც შეჩერდებოდა განცვიფრებული თვალი; ეგ თვალი აქამდის ჰხედავდა მხოლოდ ნისლიანს, აქეთ-იქით გაფანტულს სხეულებს, რომლებიც მუდამ ტრიალში იყვნენ და იცვლიდნენ სახეს.

მაგრამ, აი, პირველ ყოფილ ოკეანეს წყლიდან თავს ამოჰყოფს საოცარის სიდიდის ბნელი გროვა:—პირველი მი-

წა—მკვდარი უდაბნო, რომელიც შფოთავს და ჰლენდის
 წის ქვევითა ცეცხლის ძალით; იგი თუმცა ყოველის მხრით
 ჩაკეტილია გარშემო წყლით, მაგრამ მაინც არ უნდა იაფად
 დაუთმოს წყალს თავისი პირვანდელი ძალის თავისუფლება.
 ეს არის ესრედ წოდებული **კემბრაის** ხანა დედამიწის ისტო-
 რიაში. არავეითარი ცოცხალი არსება არა სჩანს ამ პირველ
 დედამიწაზე, გარშემო ყველაფერი ცარიელია, მხოლოდ ზო-
 გან ზღვის ზემოდ თავს ამოჰყოფს შლამიანი ზღვის ფსკერი; ეს
 არის ის წყლის ქვეშეთი კლდეები, რომლებიც უცებ ქვესკნელ
 ძალთაგან ამოიწვეს პირველ ყოფილ ზღვის ბნელ სიღრმიდან
 და ასცილდება ოკეანეს ზედა პირს; შესაძლებელია შემდეგ
 ისევ ჩაინთქას ბნელს სიღრმეში.

ქარიშხალიანი ცხელი ჰაერი აშრობს ამ გატიტვლებულს
 ვეგებერთელა ბნელ კლდეს და მაგარი მკვდარი საქსი მარტოდ-
 მარტო გამოსჩანს ზღვის ზედაპირზე, თითქოს თავის თავს ჰკი-
 თხავდეს, რის მაქნისი ვარო? ჯერ კიდევ ხმელეთზე არა სჩანს
 არავეითარი ნიშანი სიცოცხლისა, იგი მთლად შემოკრებილია
 წყალში პირველ დასაწყისის ფორმით.

ლ. ბოცვაძე.

(დახასრული იქნება)

ფუტპარი და მისი ცხოვრება.

წერილი უკანასკნელი.

მე სულ სხვა ვარ, სულ სხვა მუშა
და სხვა გვარად მოღვაწეო:
ზევის მუშახ შეძახიან,
არ ვარ მარტო სამიწეო. აკაკი.

დასკვნა.

ემო გულითაღო მეგობრებო! მეც ვგრძნობ, რომ ცოტა, მგონი, თავი მოგაბებრეთ ფუტკარზე საუბარით; ძრიელ გაგვიქიანურდა მისლათი, მაგრამ გარწმუნებთ, ჯერ კიდევ ბევრი რამ დაგვრჩა უთქმელი; იცოდეთ, ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის ისეთი ფუტკრის ცხოვრებაში, რაც ჩვენს საუბარში არ მოგვიხსენებია. ფუ-

ტკრის ცხოვრება, მისი გონივრული მოვლა ისეთი რთული საგანია, რომ, არამც თუ ასე უბრალო საუბრით სავსებით ვერ ვისწავლით, არამედ მის საუუძველიან შესწავლას დიდი ცოდნა და გამოცდილება სჭირია. სხვა ერები ამ შეთაფლია მწერის ცხოვრებას დიდ ყურადღებას აქცევენ. უცხო ენებზე მრავალი მოზრდილი ტომებია დაწერილი, საცა დაწვრილებით არის აღწერილი ფუტკრის ცხოვრება და მისი გონივრული მოვლა. რუსეთში, ასე წარმოიდგინეთ, სამი-ოთხი

თვიური ჟურნალიც-კი გამოდის. ეს ჟურნალები საზოგადოებრივი მეფუტკრეთათვის იწერება. იქ მხოლოდ და მხოლოდ ფუტკრის ცხოვრება და მოვლაა აღწერილი. დიდ ყურადღებას აქცევენ აგრედვე ფუტკართა ცხოვრების ახალ რაიმე გამოკვლევას ან რაიმე ისეთ მოგონებას, რომელიც აადვილებს ფუტკრის მოვლას და ხელს უწყობს სარგებლობის სიუხვეს. ასეთის ჟურნალების წყალობით, მეფუტკრენი თავიანთ კოდნა-გამოცდილება-მოგონებას ერთი ერთმანეთს უზიარებენ.

გარდა ამისა, რუსეთშიც და საზღვარ გარედაც ბევრია ისეთი საზოგადოება, რომლებიც ცდილობენ გაავრცელონ ფუტკრის გონივრული მოვლა.

საზოგადოება ყველაფრით ხელს უწყობს თავის წევრს. ისინივე მართვენ ყოველ წლივ მეფუტკრეობის ნაწარმოების გამოფენას და, ვინც საუკეთესო რამეს გამოჰქვენს, ან რაიმე სასარგებლო, მეფუტკრეობაში საჭირო მანქანას მოიგონებს, ან სხვის მოგონილს უფრო გააუმჯობესებს, იმას აძლევენ ჯილდოს.

რაც შეგვეხება ჩვენ, ქართველებს, ამ მხრივ-ჯერ ჯერობით ძრიელ ზამორჩენილი ვართ. საქართველოს ბუნება ძრიელ მდიდარია, თითქმის ყველგან შეიძლება ფუტკრის მოვლა-მოშენება, მაგრამ, საუბედუროდ, ამ სასარგებლო მწერს არ ვაფასებთ, არ უვლით ისე, როგორც რიგა და წესია. ამისათვის მისგან შემოსავალიც ნაკლები გვაქვს. ნასწავლი მეფუტკრე თუ ერთ ძირ სკას წელიწადში ორ-სამ ფუთ თაფლს გამოარჩება, ჩვენ გირვანქობით ძლივს ვართმევთ. ყოველიც ეს იმის ბრალია, რომ ჩვენ ჯერ სწავლა გვაკლია; ისწავლეთ, გასწით წინ, შეიგენით თქვენი სასარგებლო და დამერწმუნეთ, შეგიყვარდებით, გაუფრთხილდებით ფუტკარს და თვალის ჩინრვით მოუვლით. დამიჯერეთ, ყმაწვილებო, ყველა ის ერი, რომელსაც სწავლა-განათლება მიუღია და შრომა არ ეზარება, მშვენიერად სცხოვრობს, ბევრად ნაკლებ მიწაზე უფრო მეტი კირნახული მოჰყავს, ვიდრე ჩვენ.

დაუბრუნდეთ ჩვენის საუბრის პირდაპირს საგანს. დაიზარებთ მოაპყრათ გულის ყური ამ უკანასკნელ ბაასს. ჩემი გულითადი სურვილია ახლა, ყმაწვილებო, გავითვალისწინოთ, თუ რა სარგებლობას გვაძლევს ფუტკარი. სარგებლობა ორგვარი არის: ერთი დანახული, მეორე—უჩინარი. დანახულ, ნაგრძნობ სარგებლობას ჰქვია ქონებრივი ანუ მატერიალური სარგებლობა; მეორე ნაირ სარგებლობას-კი, რომელსაც ადამიანი თვალთ ვერ ჰხედავს, მაგრამ სულიერად, გონების წარმოდგენით განიცდის, ჰქვია სარგებლობა ზნეობრივი ანუ უცხო ენით—მორალური. ფუტკარის სარგებლობაც სწორედ ორ გვარია: ქონებრივი და ზნეობრივი.

ქონებრივად რომ ავიღოთ, ფუტკარი გვაძლევს ტკბილ თაფლს, სიბნელის მანათობელ სანთელს და ოჯახობაში მოსახმარ დინდგილს.

თაფლი, გარდა იმისა, რომ საკმელად ტკბილია, სამკურნალოც არის, არც გასაკვირია. თაფლი ხომ, როგორც უკვე იცით, ყვაფილების ნექტარია, ყვაფილები-კი სამკურნალოდ იხმარება. ცაცხვის ყვაფილი, მაგალითად, ყველა აფთიაქში იყიდება, როგორც ოფლის მომყვანი საშვალეა. როგორც მეცნიერი ექიმები ამტკიცებენ, თაფლი ძრიელ რგებს კუჭის ტკივილით შეპყრობილებს, ნერვებ-დასუსტებულებს და სხვ. ძრიელ კარგი რამ ყოფილა თურმე ბავშვების საშიშარ ავადმყოფობა ხუნაგის დროს. იმ ბავშვს, რომელიც თაფლს ხშირად სკამს, თურმე იშვიათად შეეყრება მოარული, გადამდები ავადმყოფობა და, თუ შეეყარა, ადვილად იხდის. თაფლი რომ სამკურნალოა, ეს ჩვენს ძველებს კარგად სკოდნიათ. არის ერთი წიგნი, რომელიც ქრისტეს დაბადებამდე არის დაწერილი. იმ წიგნში („ქილილა და დამანა“) სწერია „ყოველთა სნეულებათა კურნება ამა შარბათისაგან (თაფლი-საგან) იქმნეს“.

ჩვენს ძველ ჯანაოზ ექიმებს ეს კარგად ესმოდათ და ისე არც ერთ წამალს არ შეამზადებდნენ, რომ შიგ თაფლი არ

გაერიათ. გურიაში დღესაც ძრიელ ცნობილია რომელსაც სკამენ ხანგრძლივ ხველებს დროს; მაჯუნი უმეტესად უცეცხლო თაფლისაგან მზადდება. თაფლისაგან აკეთებენ სხვა და სხვა ტკბილეულობას, თაფლისაგან ამზადებენ მშვენიერ ღვინოს, თაფლისაგან იხდება არაყი, თაფლს ურევენ ლუდს, თუ უნდათ რომ ძრიელ კარგი იყოს. ასე მოსახმარია თაფლი; ფასიც კარგი აქვს. ხშირად ფუთი თაფლი კარგად მოწყობილ საფუტკრისა 9—12 მანეთამდე იყიდება. სანთელი, აბა, რალა ჩემი თქმა გინდათ, თქვენც იცით, რომ ძრიელ სასარგებლოა. სად ნავთის სინათლე და სად წმიდა ცვილის სურნელოვანი შუქი. კარგად მოგეხსენებათ, სანთელს, გარდა იმისა, რომ ოჯახში გასანათად ხმარობენ, ეკლესიაშიაც უნთებენ ხატებს, ღვთის მსახურების დროს. სანთელს აფთიაქშიაც ხმარობენ, როგორც წამალს.

დინდგილი იხმარება საღებავად, მეტადრე ისეთი ქურქლისათვის, რომელსაც ცხელ საქმლისთვის ხმარობენ. გარდა ზემოდ ჩამოთვლილ სარგებლობისა, ფუტკარი მებაღეებს ჰშველის და აი როგორ: ქორწინება ყვავილებმაც იციან. მცენარეების ყვავილები ორგავარია—დედალი და მამალი. თუ გინახავთ, ყვავილებს აქვს მტვერი. აი, სწორედ თუ ეს მტვერი ერთი ერთმანეთში არ აირია, ესე იგი მამალ ყვავილის მტვერი თუ დედალ ყვავილს არ შეუერთდა, ისე ყვავილი ნაყოფს არ მოიხზამს. ამ ყვავილთა განაყოფიერებას ხელს უწყობს ქარი, სხვა და სხვა ბუზი და, სხვათა შორის, ჩვენი მეთაფლია მუშა ფუტკარიც; ის მოუსვენრად ერთი ყვავილიდან მეორეზე გადაფრინდება და ამ რიგად გადააქვს ერთის ყვავილის მტვერი მეორეზე. მოვიყვანოთ ერთი მაგალითი: ერთ გერმანელ მებაღეს ზამთარში კიტრი მოესურვა, აილო კიტრის თესლი და დათესა შუშაბანდში (ორანჟერეია)—კიტრი ამოვიდა, აყვავდა, მაგრამ ნაყოფი-კი არ დაისხა. შუშაბანდში ქარი არ ჰქროდა, არც ბუზები იყო შიგ, მაშ, რას უნდა გადაეტანა ყვავილის მტვერი ერთი მეორეზე? არაფერს. ამას

მებაღეც მიხვდა და წამალიც აღრე ნახა—აილო ფუტკარის
სკა და შუშაბანდში დადგა. ფუტკრებმა რა წამს სითბო იგ-
რძნეს, გარედ გამოფრინდნენ და მზიარულის ბზუილით კი-
ტრის ყვავილებს ეწვივნენ. ამ რიგად ნასწავლმა გერმანელმა
ერთის სროლით ორი კურდღელი მოკლა—კიტრიც მოიწია და
ზამთარში ფუტკრებიც ამუშავა.

ფუტკრის კბენა ძრიელ რგებს ქარიანებს (რევმატიზმი-
ანებს).

გადავიდეთ ახლა, მეგობრებო, მეორე გვარ, ზნეობრივ-
მარალურ სარგებლობაზე. ვინც წარსული საუბარი გულის
ყურით, ხალისით მოისმინა და გულის ფიცარზე აღიბეჭდა,
ის აღვილად მიხვდება, რა ზნეობრივ სარგებლობას გვაძლევს
ფუტკარი. ზოგი ხეპრე იტყვის, აბა, რა ზნეობის გამასპეტა-
კებელი მაგალითი უნდა მომცეს მწერმაო, მაგრამ ეს შემც-
დარი აზრია.

ფუტკრის ცხოვრება, რომ კარგად შევისწავლოთ, ჩვენს
ცხოვრებას დაუმხარდამხაროთ, იცოცხლეთ, მისგან ბევრ
წასაბად მაგალითს გადმოვიღებთ. ღებნა თქვენ, ყმაწვი-
ლებო, ბევრი საგულისხმიერო რამ ჩვენ შევიძინოთ ფუტ-
კართა ცხოვრების მიბაძვით. აი, მაგალითად, რა შეგვიძლია
ვისწავლოთ ფუტკრისაგან: შრომა, მუყაითობა, მომკირნეო-
ბა. ფუტკარი ძრიელ გამრჯელი, შრომის მოყვარე მწერია.
მან არ იცის, რა არის ზარმაცობა.

ფუტკარს უყვარს საზოგადოებრივი ცხოვრება. რაც
არის სკაში, ეს არის მთელი საზოგადოებისა, ყველას ნაშ-
რომია ერთობით, მაშასადამე, ყველას ეკუთვნის. მათ საზო-
გადოებაში არ იციან, რა არის კერძო საკუთრება. ყველა
შრომობს, ნაშრომითაც ყველა ერთნაირის უფლებით სარგე-
ბლობს.

უყვარს ჰარმონიული, შეთანხმებული შრომა. ყველ
იმას აკეთებს, რის გაკეთებაც შეუძლია. თავის ნაშრომს მხო-

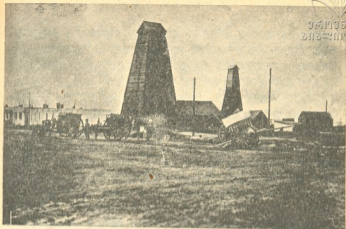

ლოდ მის მომვლელს უთმობს, მტერს-კი საერთო იგერებენ. «ერთი ყველასათვის, ყველა ერთისათვის» — აი, რა არის ფუტკრის სათაყვანებელი. თითქოს სწამს ეს თქმულება, სწამს და საეზებით იცავს კიდევ. საკმარისია ფუტკართან მტრულად მიხვიდე და, თუ კი ერთმა ნიშანში ამოვიღო და თავის ისარი ჩაგარკო, ყველა იერიშით მოგესევა. — დიად, იციან თავის ნაშრომის დაცვა, დიადაც არიან მოძმეთათვის თავის განწირვა, — ერთი ყველასათვის, ყველა ერთისათვის.

ვათავებ, ყმაწვილებო! გისურვებთ, ცხოვრებაში თქვენც მისდევდეთ ამ დიად მცნებას. თითოეული თქვენთაგანი ყოფილიყოს საზოგადოებისათვის ისეთი საყვარელი, რომ საზოგადოებაც ყოფილიყოს იმ ერთისთვის თავდადებული. ერთი ყველასათვის — ყველა ერთის საზოგადოებისათვის.

აპ. წულაძე.

ნავთი

ოგორც აღნიშნული იყო წინა წერილ-
 ში, ნავთი ძალიან ჰგავს ქვანახშირის
 კუპრს. ქვანახშირით ისიც მიწიდან
 ამოაქვთ; ქვანახშირის კუპრივით ისიც
 ზეთის მზგავსი სითხეა, მოშავო, ადვი-
 ლად ინთება და იძლევა ბევრ ქვარტლს.

ნავთი ბევრია ამერიკაში (კანადაში, პენსილვანიაში, ოგაიოში,
 ვირჯინიაში, კალიფორნიაში), ვალახში, გალიცში, უნგრეთში,
 იტალიაში, მაგრამ უფრო ბევრია ჩვენში—ბაქოში. აქ მიწი-
 დან იმდენი ნავთი ამოაქვთ, რომ ჰყოფნის არა თუ რუსეთს,
 არამედ ევროპასაც. ამ ოციოდე წლის წინად, ბაქო სულ
 ღარიბი და უმნიშვნელო სოფელი იყო. თუ იცნობდნენ,
 იცნობდნენ როგორც პაწაწა ნავთ-სადგურს, დღეს-კი დიდი
 ქალაქია 250 ათასი მცხოვრებით, სახელგანთქმული, მდიდა-
 რი და მშვენივრად მოწყობილი. ჩვენში სხვაგანაც ბევრია

ნაეთი. მაგალითად კახეთში, გურიაში, იმერეთში^{ქაქუცაძის} მახლობლად, მაგრამ არსად ჯერ-ჯერობით არავითარი ფასი არა აქვს—უფულოების და უგზოების გამო ვერ ამუშავებენ და გამოუყენებელი საგანი-კი რის მაქნისია!

ბაქო მდებარეობს კასპიის ზღვის დასავლეთ ნაპირას. როდესაც უახლოვდებით მკუთარბლით, თვალს რაღაც არა ჩვეულებრივი, საუცხოვო სანახავი წარმოუდგება. ჯერ კიდევ შორიდან ამჩნევთ, რომ თქვენ წინ შორს ცა გაბურულია კვამლით, უცქერით და გგონიათ, რაღაცას ცეცხლი წაქი-დებია და იწვისო, მაგრამ უახლოვდებით თუ არა კიდევ უფ-რო, ამჩნევთ, ცეცხლი არასდერს არ უკიდია—კვამლი, რომელსაც ამჩნევდით შორიდან, ამოდის ქარხნების საკვამლი-დან და ჰბურავს ცას. იცქირებით მარცხნივ და ამჩნევთ, რომ მთელი ეს მხარე ავსებულია ძალაღ კოშკებით, იქაც ცა შე-ბურულია კვამლით. ქალაქის ამ ნაწილს ეძახიან ბალახანას. შედიხარ ქალაქში და ტრამვით მიდიხარ ბაილოვის კონ-ცხზე. აქედან, როგორც ხელის გულზე, თვალწინ გეშლებათ ბიბი-ეიბათში^{როგორც} როგორც ბალახანი, ისე ბიბი-ეიბათი სავსეა ქარხნებით და კოშკებით. აქაც იუარებელი მუშა ტრიალებს, ამუშავებენ ქარხნებს, აშენებენ კოშკებს, ამოაქვთ ქებიდან ნაეთი, მიღებით გაჰყავთ ქარხნებში; აქაც სხვა და სხვანი-რად გადაჰქმნიან, მერმე ასხამენ ქურკლებში, გადააქვთ გე-მებზე ან რკინის გზაზე და ჰგზავნიან სხვა და სხვა მხარეს, სხვა და სხვა ქვეყნებში. ყველა ამ ქარხნებში მუშაობს 40 ათასამდე მუშა. ყველგან ხალხი ისე ირევა, როგორც ბუზი. 24 საათის განმავლობაში შეუწყვეტელი მუშაობაა, ყველგან ღმარობაა, ერთიმული, ყველგან ისმის იარაღის რახა-რუხი, ყველა მუშა გამურულია, გალიბული; ყველას ეტყობა დაღ-ლილობა, დაქანცულობა. მძიმე ასატანია აქ მუშაობა, მაგრამ რას იზამს კაცი? როდესაც ადამიანს უჭირს, თანახმაა გასწიოს უღელი, რაც უნდა მძიმე ტვირთად აწვეს. ჩვენ მოვიხსენეთ, რომ როგორც ბალახანაში, ისე ბიბი-ეიბათში ბევრია კოშ-

კები. ზოგან ეს კოშკები ისე ახლოა აშენებული ერთმანეთთან, რომ მათ შუა ადგილიც აღარაა, ადამიანმა თავისუფლად გაიაროს. რა კოშკებია ეს კოშკები? რისთვის აშენებენ? კოშკები წარმოადგენენ ნავთის ქების სახურავს, შიგ მოთავსებულია ნავთის კიდან ამოსაღები მანქანა. კოშკები ფიკრულია, 10—15 საე. სიმაღლისა, ქვემოდ ფართოა და ზემოდ ვიწრო. ქები სხვა და სხვა სიღრმეზეა ამოთხრილი, ზოგი არ აღემატება 50 საე, ზოგი-კი 300 საე. მეტია. მანქანა მოწყობილია ქაზე, აქვს გძელი ჯაჭვი, რომელიც ქაქრაკებით იხვევა ქარზე, ჯაჭვს აბია ათ ვედროიანი ქურქელი. მუშა ატრიალებს ტარს, ჯაჭვი იშლება და ეშვება ქაში, ქურქელი ივსება ნავთით, მერმე ამოაქვთ ზემოდ და ასხამენ აუზებში.

ნავთი დედამიწის გულში სხვა და სხვა სიღრმეზეა ხანდახან ისე მაღლა სდგას, რომ თვითონ გადმოდის ნაპირიდან, ხანდახან კი დიდ სიღრმეზეა. ამ შემთხვევაში ხშირად ამოჰქუხს შადრევანივით და სცემს ისე მძლავრად, რომ არღვევს კოშკს და რამდენსამე წუთის განმავლობაში რწყავს არფ-მარეს. ამ გვარი შადრევანი არა ერთხელ ამოხეთქილმა ბაქოში და რამდენსამე წუთში წაულეკია ყოველივე, რაც-კი დაჰხვედრია გზაზე: დაუნგრევია კოშკები და ქარხნები, დაუხოცია მუშები. ამ გვარ მოვლენას თუმცა დიდი ზარალი მოაქვს, მაგრამ მაინც ყველა ნატრობს, როდის იქნება ჩემი კიდანაც დაჰკრას შადრევანი. არც გასაკვირველია—დიდ შადრევანს შეუძლია ერთ დღეს გაამდიდროს ადამიანი. ბაქოში არა ერთხელ მომხდარა, ღარიბი, უსახსრო ადამიანი გამდიდრებულიყოს სულ ცოტა ხნის განმავლობაში.

რადგან შადრევანი სცემს დიდის სიღრმიდან, ამისათვის მისი სიმაღლეც დიდია. ზოგიერთ შემთხვევაში 50 საე. სიმაღლეზე სცემს და ერთის დღის განმავლობაშია ამოქვს 700 ათას ფუთამდე ნავთი. რასაკვირველია, ამგვარ შადრევანს ადვილად შეუძლია გაამდიდროს ადამიანი!

როდესაც შადრევანი ძლიერებითა სცემს და აწივებს ყოველისავე წალეკვას, მექარხნეები სცდილობენ, შეასუსტონ როგორმე მისი ძალა. ამისათვის ქას ახურვენ უზარმაზარ თუჯის ფილაქნებს, მაგრამ ამაოდ: შადრევანი ფილაქნებს ჰგლეჯს, როგორც უბრალო ქალაღს და მოურიდებლად განაგრძობს თავის დამამსხვრეველ მოქმედებას; სცდილობენ დიდრონის ქვებით ამოაესონ ქა, მაგრამ შადრევანი არც ქვებს უგდებს ყურს და ისერის ზევით გაცხარებით.

ქებიდან ნავთი მიღებით გაჰყავთ ქარხნებში. აქ აღუღებენ დიდ ქვაბებში, ორთქლს უშვებენ მიხვეულ-მოხვეულ მილებით საციფეებში და აციფებენ. ამნაირად ჯერ აცალკეებენ ბენზინს და მერმე რჩებათ კეროსინი, ესე იგი ის ნივთიერება, რომელსაც ვხმარობთ სახლების გასანათებლად. გადადულების შემდეგ, ქვაბის ძირად იღეკება შავი მოსქელო სითხე, რომელსაც სახელად უწოდებენ მაზუტს. — მაზუტს ხმარობენ სახლების გასათბობად, საწვავ მასალად, ქარხნებში აგურის გამოსაწვავად და სხვა.

საიდან და როგორ გაჩენილა ნავთი დედამიწის სიღრმეში? სამწუხაროდ, სწავლულნი ვერ იძლევიან ამაზედ გადაკრილ პასუხს. ზოგიერთის აზრით, ნავთი წარმომდგარია მცენარეებისაგან, ზოგიერთის — ცხოველებისაგან მგორე გეოლოგიურ ხანაში (დევონის სისტემა) ესე იგი იმ დროს, როდესაც გაჩენილა ქვანახშირი. წმინდა ნავთს ძვირად პოულობენ ბუნებაში, საზოგადოდ ურევია ქვა, ხვიკიკი, თიხა, კაჟი და სხვა ამონათხარი.

ნავთი რთული ნივთიერებაა და შესდგება სხვა და სხვა გვარ ნახშირბადისაგან. ყოველთვის თან სდევს ასანთები გაზი. ამგვარი გაზი წინად ბევრა ამოდიოდა ბაქოს მახლობლად სურახანში — აქ ანთებდნენ სპარსელები და თაყვანსა სცემდნენ, როგორც საღმრთო ცეცხლს.

ნარკვი

აქროსტიხული ამოცანა

(წარმოდგენილი დარ. აბელიშვილისაგან)

- ავი
- ლამი
- ეზირი
- ელავი
- ჭთი
- ომი
- ლია

აქ ჩამოთვლილს სიტყვებს თავი ასოები დაუსხით, რომ იმათგან ჩვენი ძველი მწერლის გვარი გამოვიდეს.

რ ე ბ უ ს ი

(წარმოდგენილი ნ. მოლოდინაშვილის-მიერ).

(ნახე მე-64 გვერდი)

ბ ლ ს 10.

 ს
 ზ

ზუსტად რა ეკიდება?

ნუ

ატ.

მ-7 №-ში მოთავსებულ გამოცანების აღსნა:

- 1) გამოცანა—კიტრი.
- 2) გეოგრაფიული ამოცანა:—გორი.

ნაკადულის რედაქციაში და წ.-კ. საზ.

მაღაზიაში იუიდება შემდეგი წიგნები:

ზღაპრები, ვილჰელმ და იაკობ გრიმისა, ნაკადულის რედაქციის გამოცემა, ფასი . . 30 კ.

სომხის თავ გადასავალი, თხზულება, მარკო ტვენიისა, გამოცემა ნაკადულის რედაქციისა, ფასი . . . . . 50 კ.

რას გვიამბობს მთახი. თხზულება ავენარიუსისა, გამოცემა ნაკადულის რედაქციისა, ფასი . . . . . 20 კ.

მიიღება ხელის მოწერა

1910 წლის იანვრიდან 1911 წლის იანვრამდე.

საქმასწავლებლო სურათებიანი ჟურნალი.

ნ ა კ ა დ უ ლ ი

წილისადმი მიმართვა

წლიურ ხელის მომწერლებს მიეცემათ:

24 წიგნი ჟურნალი „ნაკადუ-ლი“ მცირე წლოვანთათვის **12** წიგნი ჟურნალი „ნაკადული“ მოზრდილთათვის.

გარდა ამისა 1910 წლის ხელის-მომწერლებს პრემიად მიეცემათ:

I. დედამისა და კუდიანი ვარსკვლავი, — ზღაპარი ევადლისა ეჭესი სურათით. — II. მარჯნები, — ზღაპარი ევადლისა ოთხი სურათით.

III. თორმეტი და, — ზღაპარი ევადლისა ერთი სურათით. — IV. ძარ-თული მხატვრული ასოები კაზიკაზზე.

ჟურნალს ხელმძღვანელობას უწევს საგანგებოდ არჩეული სარედაქციო კომისია.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ხუთი მანეთი. ნახევრის წლით სამი მან.

სამწევარ გარედ: წლიურად შვიდი მანეთი. ნახევარ წლით ოთხი მან.

მცირე წლოვანთათვის 24 წიგნი სამი მან. — მოზრდილთათვის 12 წიგნი სამი მან. — ხელის-მოწერა შიადება წლიურად და ნახევარი წლით. ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილად.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) „ნაკადულის“ რედაქციაში, გოლოვინის პროსპ., ზუბალოვის სახ., № 8, ყოველ-დღე 9—2 საათ., სამშაბათობით საღამოთიც.

2) წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქუჩა, სახლი თავად-აზნაურობისა.

ნაკადულის რედაქცია სთხოვს ხელის-მომწერთ:

ვისაც ჟურნალის ნომრები დააკლდება, მიმართონ აგენტს ანუ რედაქციას, არა უგვიანეს ერთის თვისა.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე

გამომცემელი: თავ. პ. ი. თუმანიშვილი.